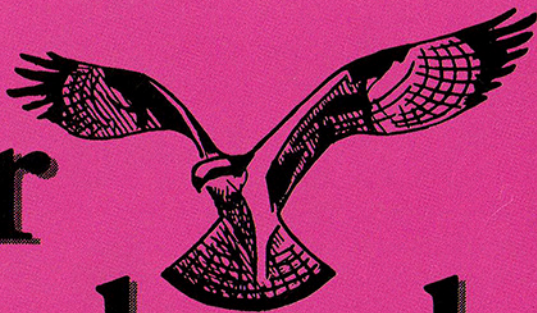

Fåglar i Sörmland

1 / 2002

Fåglar i Sörmland

Fåglar i Sörmland ges ut med två nummer per år av Föreningen Sörmlands Ornitologer som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening. FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi. Medlemskap i FSO för 2002, vilket inkluderar föreningens tidning, erhålles genom att sätta in 125 kronor på postgiro 773 78-8. Familjemedlem 25 kr. Ansvarig utgivare för FiS är FSOs ordförande, Marianne Mattiasson (0155-570 45).

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc.

Kassör Urban Rundström, Åsgatan 49,
641 34 Katrineholm, 0150-333 71.

urm.bird@alfa.telenordia.se

Redaktör

Göran Altstedt
V. Kvarngatan 13A
611 31 Nyköping
0155 - 22 53 46
guralt@swipnet.se

Redaktionellt material

Allt redaktionellt material skickas till redaktören. Helst som e-post eller på diskett med bifogad utskrift. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till redaktören som dia eller papperskopia.

Manusstopp för nr 2/2002 är den 1/8.

Upplaga: 400ex

Omslag: Jaktfalk. Foto: Göran Altstedt
Lunnefågel. Foto: Leif Nyström

Tryckt av: Dahlströms tryckeri, Nyköping.

Miljömärkt trycksak
Licensnr. 341 442

Innehåll

Förord.....	3
Rördrommen i Sörmland 2000.....	4
FiS gratulerar.....	10
Skärgårdstur med Tärnan.....	11
Tio år vid Horn.....	14
Fjällfiske och fågelskådning.....	16
Hartsö-Enskär fågelstation 2001.....	20
Artrally ur kvinnlig synvinkel.....	31
Ganska aktuella observationer.....	33

Lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lars Eriksson
016-641 19

Katrineholm/Vingåkers Ornitologiska Förening

Agne Swenzén
0150-182 97

Fågelföreningen Tärnan Nyköping/Oxelösund

Ingvar Jansson
0155-28 73 73

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Staffan Hellbom
0159-303 49

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Stried
08-550 944 17

FÖRORD

Bäste läsare

Efter en fågelmässigt intressant början på året, med långstannande jaktfalk runt Nyköping, flera vittrutar, vitvingad trut med mera, fortsätter det med ett färskt nummer av Fåglar i Sörmland.

Att ständigt försöka förnya och förbättra FiS, är något som med små detaljer sker i och med varje nummer. Nytt i detta nummer är bland annat Svanen-märkningen – givetvis drar även FiS sitt strå till stacken när det gäller miljön. Innehållsmässigt märks bland annat att rapporten från Hartsö-Enskär fågelstation, gällande 2001, finns i detta nummer. Anledningen är dels att fågelrapporten kommer att fylla hela supplementet, och dels att Enskärs-rapporten blir klar långt före fågelrapporten.

Glädjande nog har det till detta nummer inkommit mer material än vad det brukar göra. Huruvida detta är en tillfällighet återstår att se, men låt för allt i världen inte det hindra dig som läsare att skicka in ännu mer! - Det som inte fick plats i detta nummer kommer finnas med i höstnumret, och det som inte får plats där återfinns i numret efter det...

I skrivande stund, när vårfåglarna invaderar landskapet, förgylls tillvaron nere vid kusten av bl.a. halsbandsflugsnappare vid Brannäs våtmark och en flock(!) på 8 skärfläckor i Strandstuviken. Fler russin i vår-kakan finns därute, så läs lagom mycket FiS och ge er sedan likt undertecknad ut för att hitta dom och njut av den härliga årstiden!

Göran Altstedt
Redaktör

Rördrommen i Sörmland 2000

Text & Bild Lars Broberg

De tre riksinventeringarna 1969, 1979 och 2000 i SOF:s regi visar att rördrommen långsamt ökar i Sverige. Så också i Sörmland där 2000 var ett bra rördromår. Med 149 rapporterade tutande rördromhanar var Sörmland det rördromtätaste landskapet i Sverige. Närmast följde Uppland (87), Värmland (78) och Östergötland (75). I Sverige totalt kunde det, för första gången i modern tid, inräknas över 600 tutande hanar eller mer än dubbelt så många som 1979. Resultatet för hela landet kommer att presenteras i en uppsats i Vår Fågelvärld nr 2/2002. Om "Rördrommen i Sörmland 1969 och 1979" finns att läsa i Fåglar i Sörmland nr 2 1980.

Inventeringens utförande

Rördrommen borde egentligen vara en lättinventerad art, den förekommer endast i näringsrika sjöar med stora vassar, den hörs långt och den låter i upp till tre månader, från islossningen till midsommar. Problemet är att arten är polygyn (en hane, flera honor) och att det finns ett okänt antal hanar som drar runt mellan sjöarna i sitt sök efter lediga revir och lediga honor. Stor risk för dubbelräkningar föreligger således.

Tyvärre går det inte av det inkomna materialet att klart utläsa vilka hanar som varit stationära vid en viss tidpunkt eller vilka som varit tillfälliga besökare. På optimala lokaler brukar hanarna kunna vara stationära hela våren och försommaren men vi vet inte hur stor individomsättningen i allmänhet är på suboptimala lokaler. I uppropet rekommenderades att i första hand inventera under tiden 1 maj-10 juni, detta för att alla hanar skulle vara på plats men även för att minska antalet dubbelräkningar då förflyttningarna är störst i början och i slutet av säsongen.

Bästa tiden för inventering av rördrom tycks vara första halvan av maj. Om det lät sig göras skulle en samordning i tid vara önskvärd till någon av de två första veckorna i maj. Här i sammanställningen har dock medtagits uppgifter från 1 april - 30 juni, dvs från nästan hela den lätesaktiva perioden. Alla sjöar där rördrom hörts åtminstone vid något tillfälle under perioden har därmed listats (se nedan).

Några häckningsbevis eftersträvades inte i denna inventering. Honornas dolda liv i vassarna gör det

endast i undantagsfall möjligt att påvisa häckning genom bofynd. Sådana var inte heller intressanta i sammanhanget då rördrommen som nämnts inte lever i några goda parrelationer. En rördrominventering utförs bäst som en ren revirkartering (såsom inom Svensk häckfågeltaxering). Beståndets storlek bestäms då helt efter antalet revirhållande hanar.

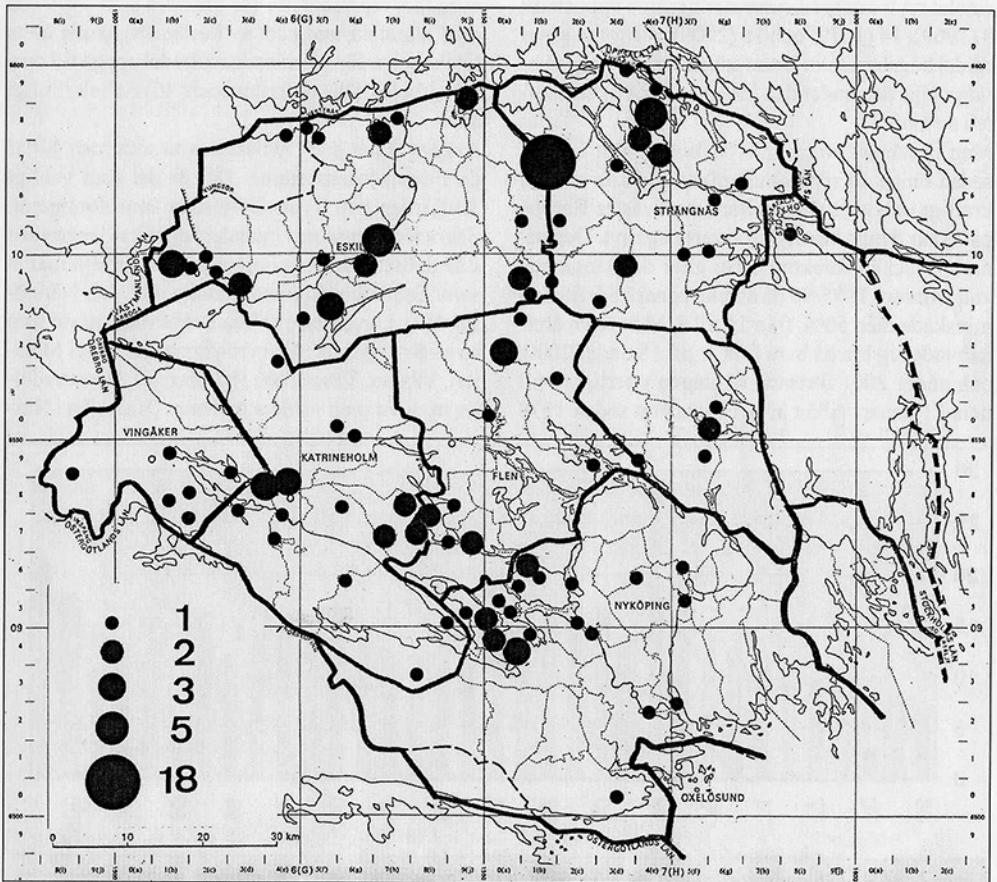
Rapporteringen

Kvaliteten på rapporteringen i Sörmland har varierat mycket. Som vanligt har OKE, med Bo Gustafsson och Hans Bergström som ansvariga, skött bevakningen av Eskilstuna kommun föredömligt, liksom KVOF genom Håkan Lernefalk av Katrineholm-Vingåker. Men i övriga delar av rapportområdet har ingen särskild bevakning organiserats under riksinventeringsåret. Kanske är det som FSO:s ordförande Marianne Mathiasson uttrycker det; "det är svårt att rekrytera inventerare numera, få av dagens skådare har varken ork, tid eller intresse av sådant arbete, det är bara "kryssning" som gäller". Om detta skulle vara verkligheten kanske det inte förblir särskilt meningsfullt för SOF:s forskningskommitté att dra igång nya riksinventeringar i framtiden. Men faunistik är viktig, så skärpning! Framförallt behöver det i god tid utses en projektledare för rapportområdet och helst en ansvarig för varje kommun. Nu har material i efterhand, i form av datalistor, översänts obearbetat till mig i egen skap av sammanställare av hela den svenska riksinventeringen.

När bristerna så uppdagades har det dock i efterhand varit möjligt att något så när komplettera spontanrapporteringarna där blottorna varit uppenbara. Så har duon Tage Wahlberg och Folke Andersson tillfogat viktiga uppgifter från Flensområdet, bl a från Långhalsen (varifrån först endast 4 hanar av 17 rapporterats!). Ulf Cassel och Ingemar Gylensparv har båtlädes rört sig i Mälarfjärdarna inom Strängnäs och bidragit med flera nya lokaluppgifter. Ytterligare uppgifter har droppat in genom personliga telefonkontakter. Jag gläder mig särskilt åt en uppgift från Tord Åberg om en drom i Södra Kärlängen, samma sjö där jag själv hörde min första rördrom 8 maj 1944. (Rördrommen är inte årlig i sjön, t ex ingen 2001.)

Ändå framgår det vid jämförelse med tidigare förekomst att det i Mälaren saknas "givna" fåglar bl a i inre Galten (Kungsörs k:n) och i Tynnelsöfjärden. I Sörmlands inland borde det rimligen också ha funnits ytterligare ett antal orapporterade fåglar. Så saknas det t ex rapporter från hela 15 sjöar, som vardera hyste en rördrom vid inventeringen 1979. Det är således helt möjligt att det kan ha funnits ytterligare ett 20-tal hanar i Sörmland utöver de redovisade, dvs upp emot 170 hanar totalt. Men med tanke på dubbelräkningar kanske denna summa dock är för hög. I sammanställningen utgår jag ifrån att missade fåglar och dubbelräknade tar ut varandra. Vi får vara nöjda med slutsumman 149 hanar i 56 sjöar i landskapet Sörmland (inklusive

Figur 1. Karta över lokaler med tutande rördromar inom Sörmlands rapportområde år 2000.

Södertörn), varav 145 hanar i 53 sjöar inom FSO:s rapportområde. Detta är betydligt fler än de 91 hanarna i 35 sjöar totalt i landskapet som rapporterades från Sörmland 1979.

Min slutsats är att trots vissa brister får rördrommarna i vårt sjörika landskap anses ha blivit nöjaktigt inventerade, i varje fall rapporterades fler fåglar än någonsin tidigare. Samtliga lokaler med rördrom under 2000 finns listade i tabell 2 och deras läge framgår av karta (figur 1).

Provytan Sörfjärden

Sörfjärden i Mälaren specialinventeras fortlöpande av mig sedan 1945 och kan därmed utgöra facit för beståndets utveckling i Mälardalen. Här har antalet revir under riksinventeringsåren uppgått till 8 (1969), 14 (1979) och 18 (2000). Siffrorna avser då det högsta antalet hanar som uppehållit sig *samtidigt* i fjärden under den bästa veckan i första hälften av maj.

Men beståndet stiger inte oavbrutet. Det är känt sedan länge att rördrommarnas antal kan variera kraftigt och att kalla vintrar i nordvästra Europa påverkar denna kortflyttande art negativt. Den senaste svackan förekom 1996 efter den långa och kalla vintern 1995/96 då antalet hanar i Sörfjärden minskade med 50%, från 16 till 8. Men arten återhämtade sig bra på bara fyra år till 18 under 2000, och under 2001 fortsatte ökningen ytterligare till hela 21 hanar, vilket är det bästa året sedan 1978

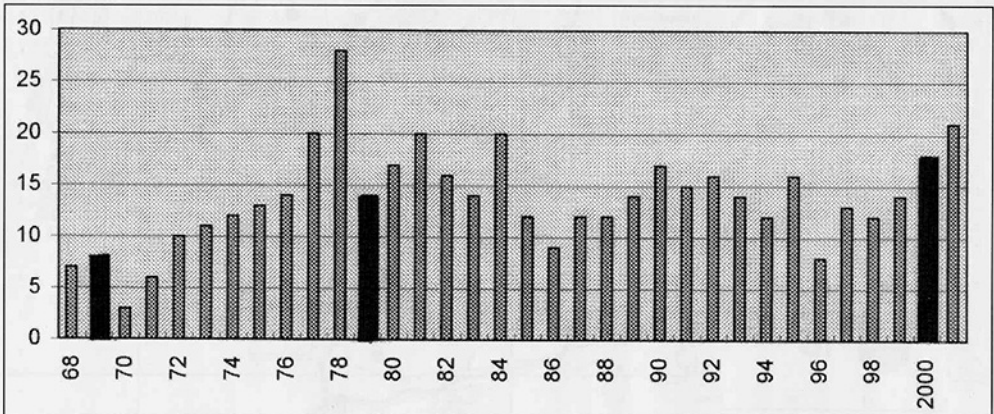
(28 hanar). Förekomsten i Sörfjärden 1968-2001 framgår av figur 2.

Lätesaktivitet noterades i Sörfjärden första gången 12 mars men mera allmänt kring islossningen i sista veckan av mars. De sista fåglarna hördes 21 juni, då endast med svaga returhost.

Sörmlands rördromsjöar

I tabell 1 redovisas de sex sjöar/vattendrag i Sörmland som hyste de flesta rördrommarna i årets inventering. Jämförelse görs också med förekomsten vid de två tidigare inventeringarna 1969 och 1979. I samtliga sker överlag en stadig ökning, utom i Mälaren. Här är siffran med säkerhet för låg (lägre än 1979 !). Om Sörfjärden, med 18 hanar 2000, vore lika representativ för Mälaren som 1979 (då med jämnt en tredjedel av beståndet) skulle årets totalsumma för Sörmlands mälardel uppgå till omkring 54 (i stället för redovisade 40) ett helt rimligt antal.

Annars är det just i mälarvikarna som man hittar de flesta rördrommarna. Där är det som vanligt Sörfjärden och Tynnelsöfjärden som dominerar. Säkra rördromsjöar i inlandet har också länge varit Långhalsen, Hallbosjön, Näsnaren och Hjälmarren samt Eskilstunaån (med Tandlaviken och Näsjöfjärden). Långhalsen (17 hanar) hävdar sig väl som en av Sveriges fem bästa rördromsjöar (efter Mälaren, Vätern, Tåkern och Hjälmarren)! Därefter följer tre sjöar med vardera tre hanar (Kalvsjön i Näs-

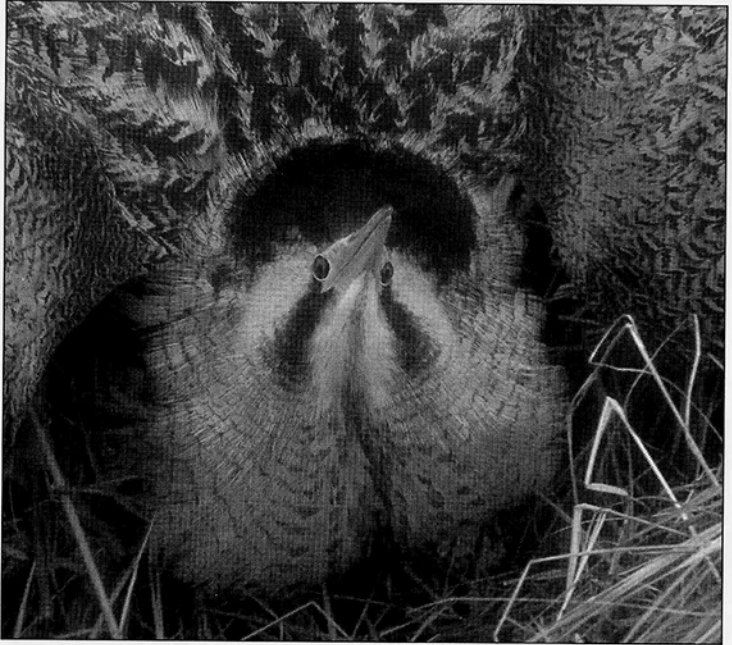
Figur 2. Antalet tutande rördromhanar i Sörfjärden, Mälaren 1968-2001. De extra markerade staplarna avser riksinventeringsåren 1969, 1979 och 2000.

hulta, Skundern och Östersjön), sex sjöar med två drommar samt 41 sjöar med vardera en drom.

Tyvärr blev inte Hallbosjön totalinventerad. Här har olika rapportörer angett en, två, tre eller till och med fyra drommar hörda enbart från Skåraviken men ingen har tagit initiativ till att avlyssna hela sjön. Det hade varit värdefullt att få förekomsten, i en så bra rödromsjö, bättre dokumenterad. Hur många var dom egentligen? Fanns det fler eller färre än 7 tutande?

Att rödrommar håller revir i bräckt vatten ute vid kusten är mycket ovanligt. Endast i mycket skyddade kustvikar kan vassen ha så-

dan kvalité att den duger som häckningsvass för rödrom. Något bevis för häckning vid kusten föreligger ännu inte. De tre hanar som rapporterades under 2000 satt i Stadsfjärden och Sjösafjärden utanför Nyköping samt vid Sandemar på Södertörn.

Tabell 2. Kommunvis fördelning av revirhävande rödromhanar i Sörmland under april - juni 2000. Siffran inom parentes är totalsumman för kommunen.

Strängnäs (23)

Mälaren

- Eldholmen, Ytterselö 1 FE
- Kyrkviken, Toresund 1 UC, KS
- Tynnelsöfj. 9 UC, KS, LE, IG, FE, LT, LK.
- Krissbosundet, Aspö 1 LK
- Grannäsfjärden, Aspö 1 UC
- Husholmen, Vansö 1 LK, UC
- Sörfjärden (del av) 3 LB, TP

- Valnaren, Länna 1 KS, FE, LK
- Länнасjön 2 KS
- Kvarnsjön, Mariefred 1 JS
- S. Kärlängen, Mariefred 1 TÅ
- Öknasjön, Härad 1 SW

Tabell 1. Sjöar i Sörmlands rapportområde med mer än fem rödromhanar under år 2000

Sjö	Antal hanar		
	1969	1979	2000
Mälaren	22	42	40
Långhalsen	6	12	17
Hjälmaren	1	-	9
Hallbosjön	3	4	7
Eskilstunaån	-	2	7
Näsaren/Lilla N	-	1	6
Summa	32	61	86

Eskilstuna (48)

Mälaren		
- Säbyviken	1	PL
- Brobyviken	1	PL
- Väsbyviken	2	BF, BoG
- Torshällahuvud	1	LC
- Stenskrässundet	2	PH
- Sörfjärden (del av)	15	LB
Hjälmarén		
- Hjälmsättersviken	3	IS
- Floviken	1	IS
- Notholmsviken	1	IS
- Björkstaviken	1	LC
- Långfoten	2	LC
- Vittjeviken	1	LC
Eskilstunaån		
- Tandlaviken	2	LeE, BoG
- Närsjöfjärden	5	TH
Flättsjön, Ärla	2	IH, BoG
Träskaten, Ärla	1	LB
Eklången, Ärla	1	FS gm LC
Nasen, Barva	1	OKE
Bjälken, Ärla	1	RK
Kalvsjön, Näshulta	3	ThJ
Prästsjön, Näshulta	1	LOL

Kungsör (del av) (1)

Mälaren		
- Hagstavik	1	RH

Katrineholm (21)

Fäbosjön, Julita	1	KVOF, TH
Floden, Floda	1	KVOF
Kyrksjön, Floda	1	KVOF
Näsaren/Lilla Näsaren	6	KVOF, HL
Viren vid Risön	1	KVOF
Duveholmssjön	1	KVOF
Stensjön, St. Malm	1	KVOF, UA, GA
Nässjön, Ö. Vingåker	1	KVOF
Yngaren vid Edeby	1	KVOF
Enaren, Björkvik	1	KVOF
Täljaren, Lerbo	2	TW, FA
Älgsjön, Katrineholm	1	LeK
Långhalsen (del av)		
- Dagöholm	2	KVOF, TW, FA
- Värnaviken	1	KVOF

Vingåker (6)

Kolsnaren,	2	KVOF, SL, GA
Högsjön	1	KVOF
Vadstorpssjön	1	KVOF, LD
Gäringssjön	1	KVOF
Solbergasjön	1	KVOF

Flen (19)

Dunkern	1	HE
Klockarsjön, Dunker	1	HE
Skundern	3	JV
Hedenlundasjön	1	TW, FA
Båven		
- Starrkärr	1	MA
Nedingen	1	TH
Långhalsen (del av)		
- Bergasjön	2	TW, FA
- Lagmansö	1	TW, FA
- Ekenäs	1	TW, FA
- Blackstaviken	1	TW, FA
- Ålspånga	1	TW, FA, GA, SJ
- Torpfjärden	2	TW, FA
- Örsta	1	TW, FA, JG, AA
- Farneby	1	TW, FA
Vrena bro	1	TW, FA

Gnesta (5)

Haversjön	1	PS, BK
Nyckelsjön	1	BT
Storsjön	2	LW
Båven		
- Jälunds bro	1	HW, JD

Nyköping (21)

Långhalsen (del av)		
- Hormesta	1	TW, FA
- Näs	1	TW, FA
- Täckhammar	1	TW, FA
Hallbosjön	7	SJ, MM, LW, JO, TiS
Ludgosjön vid Aspa	1	LW
Runnviken vid Lövsund	1	JG, KK
Kappstasjön, Runtuna	1	OJ
Lidsjön	1	NN
Vadsjön, Husby-Oppunda	1	GAN
Mellsjön, Buskhyttan	1	AA

Eglasjön, Bärbo	1	SJ
Yngaren vid Halla	1	SJ, GJ
Meskaren, Bettna	1	gm SJ
Sjösafjärden, Nyköping	1	GöA
Stadsfjärden, Nyköping	1	MiA

Oxelösund (0)

Trosa (0)

Södertälje (del av) (1)

Mälaren

Hamnskär, Överenhörna	1	LM
-----------------------	---	----

Summa Sörmlands rapportområde:

145 ex i 53 sjöar

Nynäshamns (2)

Östra Styran, Nynäshamn	1	TJ, TF, RoK
Fd Lövsjön, Nynäshamn	1	SE

Huddinge (1)

Ågestasjön	1	PO F, LL
------------	---	----------

Haninge (1)

Sandemar	1	TS
----------	---	----

Summa Stockholmstraktens rapportområde:

4 ex i 4 sjöar

Totalt i landskapet Sörmland:

149 hantar i 56 sjöar (inkl Östersjön)

Ett stort tack

till alla som bidragit med rapporter om tutande rördrommar under 2000, antingen direkt till mig eller via rapportkommittén (Rrk), Sörmlandssvaren eller de områdesansvariga i Eskilstuna (OKE) och Katrineholm-Vingåker (KVOK). Tack också till Thomas Strid som lämnat rapporter från Stockholmstraktens rapportområde.

Förteckning över uppgiftslämnare:

AA=Anki Andersson, BF=Björn Fors, BK=Bertil Karlsson, BoG=Bo Gustafsson, BT=Bjarne Tuttunen, FA=Folke Andersson, FE=Fredrik Ellin, FS=

Finn Sandegren, GA=Göran Andersson, GAn=Göran Andersson dä, GJ=Gunnar Johansson, GöA=Göran Altstedt, HE=Hans Eliasson, HL=Håkan Lernefalk, HW=Håkan Welf, IG=Ingemar Gyllensparv, IH=Ilva Hansson, IS=Inga Söder, JD=Johan Dalberg, JG=Jan Gustavsson, JO=Jan Oldebring, JS=Johan Skutin, JV=Jukka Väyrynen, KK=Kjell Karlsson, KS=Kent Söderberg, KVOF=Katrineholm/Vingåkers OF, LB=Lars Broberg, LC=Leif Carlsson, LD=Lillemor Däckfors, LE=Leif Eklblom, LeE=Lennart Eriksson, LeK=Lennart Karlén, LK=Leif Karlsson, LL=Lasse Långkvist, LM=Lennart Magni, LOL=Larsolv Ljungdal, LT=Lars Thor, LW=Lennart Wahlén, MA=Max Andersson, MiA=Mikael Ackelmann, MM= Marianne Mattiasson, NN=Nils Nilsson, OJ=Ola Jonsson, OKE= OK Eskilstuna, PH=Pedro Haglund, PL=Pontus Lindberg, POF=PO Fröberg, PS=Per Skyllberg, RH=Roger Holmberg, RK=Rune Kronholm, RoK=Roger Kaufman, SE=Stefan Ettestam, SJ=Sven Jonsson, SL=Stig Löwenhamn, SW=Sven Wennberg, TF=Tomas Fransson, TH=Tony Haglund, ThJ=Thomas Jansson, TiS=Timo Samanen, TJ=Tommy Johansson, TP=Ture Persson, TS=Thomas Strid, TW=Tage Wahlberg, TÅ=Tord Åberg, UA=Ulrika Ahlbom, UC=Ulf Cassel, UR=Urban Rundström.

Lars Broberg
Domprostgränd 10
645 30 STRÄNGNÄS
larsbg@hotmail.com

Fåglar i Sörmland gratulerar Viking Olsson

Under december 2001 fyllde Viking Olsson 80 år. I samband med denna högtidsdag utsågs Viking till hedersledamot i Sveriges Ornitologiska förening, något som än så länge endast förärats fem personer. Att i en liten artikel försöka beskriva allt som Viking gjort under alla år som ornitolog är givetvis en omöjlighet, men några axplock ur hans "karriär" följer nedan.

Vikings intresse för ornitologi startade tidigt. 1929 flyttade hans familj från England till Sverige. Redan då, vid 8 års ålder, och under kommande år fastnade han för fåglar. Det var sedan i uppländsk natur under åren 1929-1940 som han lärde sig grunderna vid Viggbyholm norr om Stockholm.

Många förknippar säkert Viking med Berguv, en art som han under åren 1946-48 fick sin första kontakt med i Stockholms skärgård. Därefter har han troget följt och även ringmärkt uvar i dess favoritbiotoper – skärgård, berg och branter – en miljö som Viking trivs extra gott i. Det var tack vare Vikings intresse för Berguv, som jag själv för första gången kom i kontakt med honom. Tillsammans med min far, hade jag under slutet på 70-talet förmånen att få följa med Viking till en häckning i Närke. Jag kan inte annat än hålla med Viking i att det är svårt att inte fascineras av denna fantastiska fågel, speciellt om man får tillfälle att studera den på nära håll.

Berguv är dock inte den enda art som Viking intresserat sig för. Varfågel började han studera närmre från 1954 och framåt. En art som gav tillfälle till

Viking i ringmärkartagen. Foto: Bo Altstedt

intressanta studiemöjligheter även vintertid, på skidor, när många andra ornitologer lagt kikaren på hyllan i väntan på våren. Efter att ha följt Varfågeln under drygt 30 år, och summerat sina rön, kändes det som en naturlig övergång för Viking att fördjupa sig i en "sommars-Lanius" – Törnskata. Framförallt i det för Törnskatan lämpliga Gryt, Östergötland, där Viking även har sin sommarstuga.

Utöver de ovan nämnda arterna har Viking även fördjupat sig i arter som Havsörn, Korsnäbbar, Gulhämpling, Knölsvan, Tordmule, Skräntärna och Storskarv. Under sin "ornitologiska karriär" har Viking jobbat som lärare i Råneå, Färgelanda, Nynäshamn, Valdemarsvik och sedan 1961 som lektor i biologi i Finspång och fram till pensionen i Nyköping 1971-1986. Utöver sitt ornitologiska intresse har Viking även varit hängiven fotograf, och var med vid bildandet av *Naturfotograferna/N* i Örebro i april 1966.

Läsare av Fåglar i Sörmland har kunnat läsa om den imponerande skärgårdsinventering som Viking ensam genomförde 1949 i en roddbåt (FiS 1-2 2000). Detta är dock inte den enda inventering Viking genomfört. Han har även inventerat i Muddus nationalpark (1944-45 och 1967), nedre Dalälven, Hedesundafjärden för SOF (1947 och 1948), Trutbådanområdet (1951) samt PMK-inventeringar i Östergötlands skärgårdar.

Viking har även skrivit flera böcker, bland annat *Året runt i fågelmarkerna*, *Barrskogens fåglar* och *Kustens fåglar*. Några planer på fler böcker har han dock inte. Viking skriver fortfarande en del artiklar – senast om skarv i Östergötlands skärgård i *Vingspegeln* 2001. Många har säkert även hört honom i programmet *Naturmorgon* i P1, där han medverkat under flera år.

/Göran Altstedt

Vinterskärgård - På tur med Tärnan

Text & Bild Göran Andersson

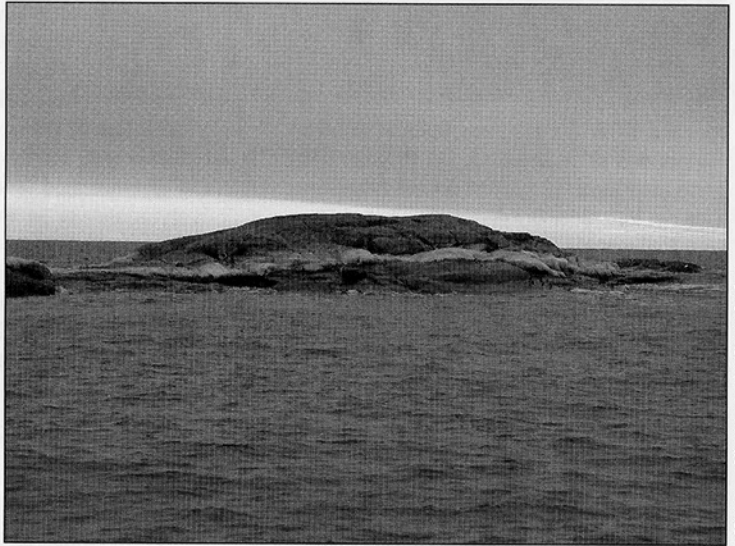
Det är tidig morgon i slutet av januari och vi har på smala och vinterhala vägar anlant till Källviks brygga precis i tid för att få se Per-Åke Hägerroth styra in sin båt mot land på en spegelblank fjärd. Natten har varit kall och morgonen lugn så det fräser stilla av iskristaller mot aluminiumskrovet när båten glider emot oss. Vi bordar försiktigt det hala däck och stävar strax fram mellan skären mot det yttre havsbandet.

Kvällen innan har det blåst kuling nordväst vilket det syns spår av då det bildats isformationer på vindsidan av utsatta skär. Vi har tur då det tillfälligtvis mojnät innan nästa kuling är på väg. Det har redan börjat blåsa hårt i Småland får vi höra och det är bara timmar innan vinden kommer att öka även här. Denna gång kommer blåsten från sydost varför det inte kommer att finnas något land som hindrar dyningarna. Det finns alltså anledning att skynda mot yttre havsbandet medan förhållandena tillåter dräglig tillvaro i området med möjligheter till landstigning.

Solen har precis tittat upp ur havet och lyser upp vår färdväg några minuter innan den stiger upp i låga moln. För en kort stund lyser den orange mot oss och färgar moln och hav i osannolika färger. Fartvinden biter i ansiktet på oss som står på däck. Det är självvalt då man lika gärna kan välja att sitta inne i goa värmen i båten.

Det tar inte särskilt lång stund från Källvik ut till de yttre skären och vi närmar oss nu Kistan. Kis-

tan är ett av dessa små låga nästan helt vegetationslösa skär som ligger på gränsen mot öppet hav och som nästan alltid pinas av vind och vatten. Det är här som skärnsnäppan trivs och spenderar sin vintervistelse. Snart nog ser vi mörka hukande var- elser som kilar i vattenkanten på den bortre delen av skäret och vi tar oss sakta närmare. Efter en stunds tålmodigt väntande, medan vi långsamt och

Kistan, längst ut i skärgården.

försiktigt kommer allt närmare, ser vi skärnsnäpporna på behagligt avstånd och kan även höra dom småprata med varann medan dom skickligt parerar dyningarna balanserade på gränsen mellan vatten och land. Vi räknar till ca 45 stycken som håller samman i denna flock. Som sällskap har vi en nyfiken säl som tittar upp ur vattnet ibland som för att kontrollera att vi inte gör något otillbörligt.

Efter att ha sett oss mätta på snäpporna provar vi oss på en landstigning på Hamnskär vilket ligger alldeles nära och granne med det mer namnkunniga Garkast. Så här års kan man röra sig fritt härute och behöver inte tänka på landstigningsförbud. Från

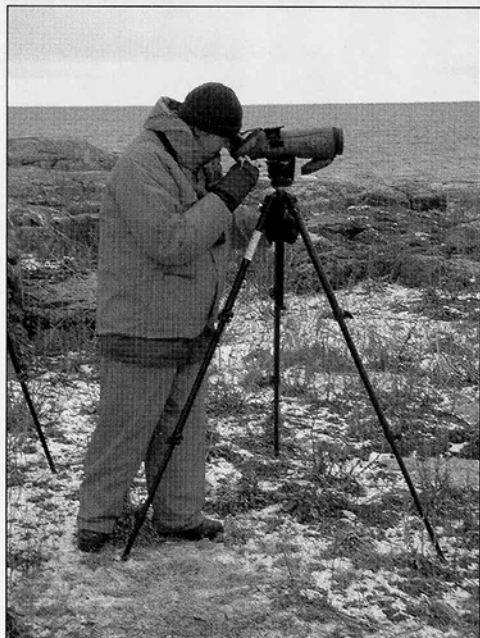
Landstigning på Hamnskär.

till fram i augusti innan djur och människor återigen får lov att samsas om utrymmet.

Vinterväder kombinerat med blåst och sjögång har gjort stenar och klippor i strandkanten isklädda och därmed såphala. Det är inte utan viss risk och en del stojande som lyckas få hela gruppen i land helskinnade. Väl på skäret är det lättgången med föga hindrande vegetation. Inga buskar och träd klarar sig härute utan det rör sig om gräs och viss örtvegetation. Hamnskär är liksom sina

första april är det däremot skyddat området för fåglars och sälars fromma. Då får man hålla till godo med innerskärgården för landstigningar såvida det inte råder örnskydd där. De öar längre in som är skyddade har normalt landstigningsförbud redan från första februari. Därefter får man vänta

grannar litet så det tar inte lång stund att konstatera att vi är de enda levande varelserna här idag. Vi kan däremot med tubernas hjälp leta upp en del övervintrare ute på vattnet. Flest är som vanligt alfåglaorna så här års som är oemotståndligt granna i sina vinterskruder. Även någon enstaka svärta, ejder och tobisgrissla hittas och det ses ett tjugotal småskrakar i området. Havsörnarna patrullerar som vanligt skärgårdsbandet och vi har ständigt en eller annan inom synhåll. Mot nordväst kan vi se Enskär med dessa nyfriserade silhuetter där södra delen av ön befriats från en hel del träd.

Span från Hamnskär.

Högtidsstunden är dock kaffepausen! Att sittandes med milsvid utsikt mot öppna horisonter och ta sin medhavda matsäck ger den mest stressade frid i sinnet. Om vädret så tillät skulle jag kunna sitta här i timmar och fundera på just ingenting alls, men vi har börjat märka av en ökande sydostfläkt så det börjar bli dags att dra sig inomskärs. Embarkeringen går odramatiskt då vi nu har en förtöjningslina att hålla oss i och strax har vi satt sikte mot Hartsö. Per-Åke har tidigare i vinter sett ganska mycket vigg i området och vi tar oss fram mellan öarna söder och öster om Hartsö för att försöka förstå isläget och försöka lokalisera någon viggflock. Då vi kommer igenom ett gatt får vi se fem kretsande örnar mellan några öar och så snart vi får fritt synfält förstår vi vad som intresserar dom. I sundet vi

ser framför oss ligger viggarna tätt packade och det ser ut som en svart matta på vattnet. Örarna får viggarna att lättta i omgångar och snart har vi enorma mängder fåglar formationsflygande framför oss. De flockar som drar om kring på lite håll påminner mest om insektsvärmar. Mest imponerande är själva uppflögen där vingbuller och vattenbrus förstärker upplevelsen av naturkraft i rörelse. Vi försöker uppskatta antalen genom att jämföra med tidigare stora flockar vi sett och vi är överens om att det måste röra sig om minst 10-12.000 individer, troligen fler. Fågellarna vill av någon anledning ogärna slita sig från det utvalda sundet varför dom ofta kommer tillbaka och landar efter en flygtur. Snart nog skräms dom upp igen och den osannolika karusellen fortsätter. Spektaklet är alltså fortfarande i full gång när vi lämnar platsen. I sanning en stor naturupplevelse!

Kvarstoden av turen blir mindre dramatisk då vi kryssar oss fram mellan öarna på vägen tillbaka mot Källvik. Per-Åke, som bor på Sävö och kan området utan och innan, berättar om vilka ör vi passerar och vad det är för typ av natur på dom. Han talar målande om grov gammelskog, vackra gräsängar och ekhagar. Han berättar också om dom simmande djuren och för mig var det en nyhet att både älgar och hjortar gärna simmar mellan öarna i innerskärgården även vintertid. Han satt själv dagen innan på pass och fick se exempel på just simmande hjortar. Vi kommer även att passera i sundet framför Sävö och Hägerroths hus och brygga och man inser att här lever man med naturen och delvis på dess villkor. Gårdagens hårda vindar har skulpterat klipporna i sundet med vit is och aktern på grannens båt har även den ett nytt utseende. Alldeles för snart är vi tillbaka vid Källviks brygga och tackar för oss och börjar dra oss åter mot hemmet. Man kan inte annat än avundas Per-Åke som åker hem när han med båten tar sig tillbaka ut i skärgården.

Skärgården är en fantastisk naturtillgång som är tämligen unik och som vi har alldeles nästgårds. Den bjuder på enastående scenerier och högkva-

Kapten Hägerroth vid spakarna.

litativ fågelskådning. Detta till trots är det förvånansvärt få sömländska fågelskådare som tar sig ut regelbundet. Även i kuststäderna Nyköping och Oxelösund bor det skådare som sällan eller aldrig sätter sin fot i en båt. Hartsö-Enskär fågelstation dras ständigt med personalproblem och t.o.m. endagsturerna ut för tillfälliga besökare får regelbundet ställas in p.g.a. för få intresserade. Det senare är för mig obegripligt. Att inte alla är intresserade av ringmärkning och vill spendera en semestervecka på en isolerad ö kan jag förstå, men att man inte anser sig ha råd med hundringen för dagsturen eller helt enkelt inte tycker att det är intressant låter i mina öron märkligt när samma personer i andra sammanhang kan lägga betydligt mer pengar och tid på sin hobby. Lokalföreningar runt om i länet har i sina program turer till Öland, Skåne och västkusten men jag kan inte minnas mig ha sett någon mer förening än Tärnan i Nyköping som företar skärgårdsturer. Annars tycker jag det är just denna typ av tur som borde lämpa sig ypperligt för en förening. Att åka till Öland kan vem som helst enkelt göra, men för att chartra en båt för skärgården under någon dag bör man vara ett tiotal personer så man håller nere kostnaden. Det blir inte vare sig dyrt, krångligt eller tidskrävande om man nöjer sig med dagsturer. Tärnan hjälper gärna till med kontakter och förslag på utflyktsmål.

Ta vara på vår unika resurs. Den som aldrig sett ytter-skärgården en vinter-, vår- eller höstdag kan inte dö i frid.

10 Års Rovfågelräkning vid Horn

Jan Karlsson & Jan Gustafsson

1992 Första räknings året utgjorde Ormvråken med 783 ex 46% av årssumman. Bivråk med 45 ex och Fiskgjuse med 39 ex var bra, men det bästa var **Jaktfalk** den 20/9 en ungfågel och den dagen hela 93 Fjällvråkar sammanlagt 201 rovisar, en bra dag. Bästa dagen var den 27/9 med 516 ex varav 421 Ormvråkar.

Under året 20 räkningsdagar, 113 timmar, 1692 rovfåglar, i snitt 14,9 per timme.

1993 Ett ganska dåligt sträckår med mulet väder i oktober, så den bästa dagen blev den sista räknardagen 14/10 med 436 ex varav 363 Ormvråk och av dessa passerade 195 ex mellan kl 13-15. Annars hyfsat med Fjällvråk 249 ex, 16,5% av årssumman. Alla falkar sammanlagt bara 25 ex.

Under året 24 räkningsdagar, 132 timmar, 1506 rovfåglar, i snitt per timme 11,4.

1994 Ett av de bästa åren trots att Ormvråken inte blev bäst, Sparvhöken med 672 ex och hela 33% av årssumman tog hem "segern". Falkarna hade ett bra år med Lärkfalk 44 ex, Tornfalk 20 ex, Stenfalk 10 ex, P-falk 3 ex och en ny art för Horn **Aftonfalk** 1 ex. En annan bra var Kungsörn med 5 ex. Bästa dagen var den 2/10 med 442 ex 160 Ormvråk och 193 Fjällvråk. Den dagen var det 63 rovisar i snitt per timme. Under året 25 räkningsdagar, 123,5 timmar, 1992 rovfåglar, i snitt per timme 16,1.

1995 Det här året blev Ormvråken med hela 1854 ex och 62,4% av årssumman hela anledningen till rekord antalet av rovfåglar. Den 1/10 med 310 ex, 8/10 med 652 ex i snitt 93 ex i timmen och den 14/10 med 295 ex, summan i oktober 1443 Ormvråkar. Kungsörnen sträckte också på bra med 5 ex. Under året 30 räkningsdagar, 129 timmar, 2968 rovfåglar, i snitt per timme 23.

1996 Ett av de sämre åren, de bästa dagarna i oktober med 295 ex i topp den 11:e. Och den 3:e med 186 ex. Det blir så p.g.a. av att vi räknade nästan bara

helgdagar fram till 1999. Några bra "rovisar" Aftonfalk 1 ex, Kungsörn 2 ex och Lärkfalk 20 ex räknades in. De bästa dagarna den 11/10 med 295 ex och 5/10 med 160 ex.

Under året 21 räkningsdagar, 116 timmar, 1281 rovfåglar, i snitt per timme 11.

1997 Ett år som blev ganska likt året innan, utom att Sparvhöken blev talrikast med 515 ex 40% av årssumman. Brunkärnhök med 35 ex och Tornfalk med 18 ex var bra. Bivråken med 12 ex var dåligt beroende på bl. bara en räkningsdag i augusti. De bästa dagarna den 20/9 med 272 ex och 5/10 med 267 ex varav 80 Fjällvråk den 5. Ny art **Mindre skrikörnen** den 14 sep.

Under året 15 räkningsdagar, 73 timmar, 1288 rovfåglar, i snitt per timme 17,6.

1998 Det sämsta året, sträcket kom inte igång bra förrän den 13/10 tills månaden ut.

Bästa dagen 19/10 med 167 ex och 24/10 med 127 ex. Några bra sträckare P-falk 2 ex, Fjällvråk 193 ex, Kungsörn 4 ex.

Under året 27 räkningsdagar, 94,5 timmar, 1184 rovfåglar, i snitt per timme 12,5.

1999 Ett rekordår 3236 ex, många arter satte årsrekord. Det blev hela 2254 rovisar i oktober, den 9:e 621 ex, den 10:e 418 ex och flera dagar med över 200 sträckande. Ormvråken toppade med 1689 ex, 52% av årssumman, Sparvhök 933 ex, Blå kärnhök 29 ex, Tornfalk 28 ex, Stenfalk 16 ex, P-falk 5 ex Och Kungsörn 8 ex var andra toppar. Nya arter blev **Glada** och **Stäpphöken** med vardera ett ex.

Under året 35 räkningsdagar, 139,5 timmar, 3236 rovfåglar, i snitt per timme 23,2.

2000 Det här året kom de bästa dagarna i slutet på oktober den 25:e med 222 ex och den 27:e med 220 ex. Det berodde på ett långt högtryck med ost vindar och varmt väder mellan 13 sep till den 21 okt. Det blev en del rekord Bivråk 81 ex, Fiskgjuse 77

Art	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bivränk	45	26	44	39	21	12	25	54	81	88
Brun glada	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Glada	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Havsörn	56	75	45	62	44	41	69	105	221	203
Brun kärrhök	26	21	18	24	24	35	23	33	43	67
Blå kärrhök	16	16	15	13	4	12	7	29	49	26
Stäpphök	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Duvhök	34	19	34	41	18	15	14	26	47	38
Sparvhök	373	404	672	488	421	515	300	933	872	1229
Ormvränk	783	629	577	1854	515	455	494	1689	714	1844
Fjällvråk	242	249	446	366	176	143	193	177	291	883
Mindre skrikörn	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Kungsörn	1	2	5	5	2	1	4	8	0	4
Fiskgjuse	39	29	15	17	10	14	18	43	77	64
Tornfalk	11	6	20	15	8	18	7	28	30	14
Aftonfalk	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Stenfalk	5	3	11	5	4	6	3	16	9	11
Lärkfalk	20	14	44	13	20	9	12	20	28	64
Jaktfalk	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Pilgrimsfalk	1	1	3	1	1	2	2	5	5	3
Hök sp	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vränk sp	36	12	42	25	11	8	13	64	21	31
Liten falk sp	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
Stor falk sp	0	1	0	0	0	1	0	4	1	0
Kärrhök sp	3	0	0	0	1	0	0	0	5	0
Örn sp	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Summa	1692	1506	1992	2968	1281	1288	1184	3236	2498	4573

ex, Blå kärrhök 49 ex, Brun kärrhök 43 ex och Havsörn 221 ex. Första året utan Kungsörn. Ny art **Brunglada** den 1:a sep. Under året 52 räkningsdagar, 283,5 timmar, 2498 rovfåglar, i snitt per timme 8,8.

2001 Det tionde året blev det bästa tack vare bra täckning hela säsongen, säkert ett bra häckningsår och en makalös helg den 13 och 14 oktober med 1506 ex. Många arter slog rekord bl.a. **Fjällvråk 883 ex, Sparvhök 1229 ex**, Bivränk 88 ex, Brun kärrhök 67 ex och Lärkfalk med 64 ex. Trots 1844

ex av Ormvränk så var det tio sämre än 1995. Under året 53 räkningsdagar, 282,5 timmar, **4573** rovfåglar, i snitt per timme 16,1.

Under de tio åren har vi fått ihop 22218 ROV-ISAR - bra kämpat tjejer och killar!

De tre arterna som toppar tio års sträcksiffror, Ormvränk med 41,7%, Sparvhök med 28,7% och Fjällvråk med 14,2%, utgör så mycket som 84,6% av rovfågel sträcket. Som god fyra kommer Havsörn med 4.1%.

Fjällfiske kryddat med fågelskådning sommaren 2001

Text & Bild: Urban Rundström

Jag och ett par kompisar hade bestämt oss för att fjällvandra och fiska under en vecka på semestern. Då två av oss tidigare varit i Helagsområdet och vandrat, men haft otur med vädret (det regnade 5 dagar av 6) så tänkte vi ge området en chans till. Helagsfjället är med sina 1 797 möh Sveriges 7:e högsta fjäll och det högsta fjället söder om polcirkeln, i området finns även Sveriges sydligaste glaciär. Strax norr om Helags går Gränsen mellan Härjedalen och Jämtland och gränsen till Norge en liten bit åt väster.

Dag 1 - 30/6

Tidigt på morgonen (04.00) startar vi från Katrineholm, ivriga att så fort som möjligt komma till fjälls. Efter 9 timmars bilresa med några kortare stopp så befinner vi oss på Flatruet, på Sveriges högst belägna bilväg. Här brukar man kunna få se en hel del av fjällvärldens fågelliv, så vi gör givetvis ett stopp. Trots att vädret är bra med solsken så gör en kall nordanvind att vi inte har lust att stanna så länge, så fåglarna får vänta. Snabb fotografering och sen vidare ner till Ljungdalen där vi köper fiskekort på turistbyrån och äter grillbiff på Hotell Helags. Efter ett par koppar kaffe är det så dags att åka till Kläppen där bil-vägen tar slut och man blir tvungen att använda egen maskin om man vill vidare. Bergfinkar och rödvingetrastar har körsång när vi byter om och hänger upp de tunga ryggsäckarna på

våra än så länge pigga ryggar. Vi hinner inte gå långt förrän det börjar regna, och det är dags att ta fram regnkläderna, men vi hinner bara börja vandra så tittar solen fram igen. Vid Kesusjön som vi följer en bit innan det bär uppför får vi se och höra en blåhake, vilket blir den enda vi ser under de närmaste dagarna. Uppe på fjället där vi ska vistas befinner vi oss på över 900m höjd, och det finns bara lågvuxen vegetation som inte verkar tilltala blåhakarna.

När vi vandrat ca 1 mil bestämmer vi oss för att vika av från den väl upptrampade leden och ge oss ut i obanad terräng mot vårt slutmål, som är ett område med sjöar ca 7 km bort. Innan vi fortsätter gör vi ett längre stopp där vi byter våra genomsvettiga T-shirts mot torra och bara slappar ett tag. När vi ligger där i sluttningen får vi se en ripa som kilar iväg så snabbt i riset att jag inte hinner arta den, men med tanke på höjden var det troligen en fjällripa. Strax innan vi börjar vandra igen så kommer en fjällabb flygande över oss och visar upp sig fint. Vi tar sikte på fjälltoppen Tjiddemajje där "våra" sjöar finns och ger oss iväg. Det blir en tuff vandring men till slut kan vi blicka ned över dalen där vi ska slå läger. På vägen hit har vi inte sett så mycket fågel, men ljungpipare och rödbena finns kring oss hela tiden. Och en renhjord får vi också se inn-

Vy över Helagsfjället ifrån Flatruet

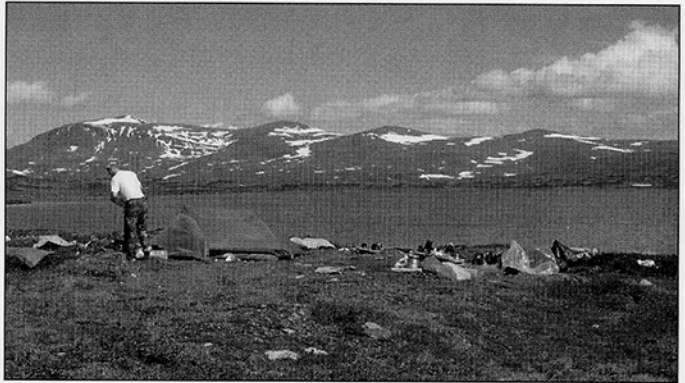
an vi är framme. Vi ser ut en bra tältplats här uppfifrån innan vi beger oss ned i dalen för att slå läger. På vägen ned så går vi rätt på ett ljungpiparbo med ägg och den vuxna fågeln springer runt oss och spelar skadad.

Efter ca 6 timmars vandring så är vi äntligen framme och kan sätta upp tältet och fixa lite mat. Efter det så är det fiske som gäller. Vi får en del småöringar som vi släpper tillbaka innan det börjar regna strax innan midnatt.

Men efter 20 timmar i vaket tillstånd är det bara skönt att krypa ned i sovsäcken och vyssjas till sömns av regnsmattret mot tältduken.

Dag 2 - 1/7

När vi vaknar så regnar det fortfarande och blåsten har tilltagit en del. Regnet lugnar ned sig lite efter ett tag, så vi kan ta oss ur tältet och få i oss lite frukost i varje fall. Vi prövar fisket en stund innan regnet tilltar och vi får krypa in i tältet igen. Regnet och vinden ökar hela tiden och humöret går åt andra hållet. Molntaket har nu krupit ner så lågt att det knappt går att urskilja de närmaste höjderna, och vinden rycker och sliter i tältduken så vi börjar få problem med att få tältet kvar på sin plats. Det börjar också att krypa in vatten genom tältduken i den hårda vinden, och det blir bara värre och värre. Efter en snabb överläggning och kartstudier så enas vi om att ta oss till Helags fjällstation ca 7 km bort annars kommer allt att var blött inom en snar framtid. Som tur är så kommer vinden snett bakifrån, så vi slipper i varje fall ha regnet piskande i ansiktet hela tiden. Det blir ändå en blöt och jobbig vandring innan vi ser fjällstationen och kan komma in i värmen. Om jag minns rätt så blåste det 20m/s enligt vindmätaren på stationen. Då vi nämner för den snälla tjejen som är stugvärd att Jens fyller år idag så trollar hon fram en halv tårta som vi får av henne. Den tårten gav många avundsjuka blickar bland alla tormatsätande personer i matsalen senare på kvällen.

Helags fjällstation ligger alldeles vid foten av Helagsfjället och i normala fall så har man fin utsikt mot glaciären och toppen, men molnen gör att det inte går att se någonting av detta just nu. När vi duschat och torkat merparten av alla blöta persedlar så har vi hunnit en bit in på kvällen, och när vi tittar ut har regnet upphört och i stort sett hela glaciären syns. Den hårda vinden fortsätter dock som tidigare. Vi försöker att planera för morgondagen men vädret får utvisa vad vi ska göra.

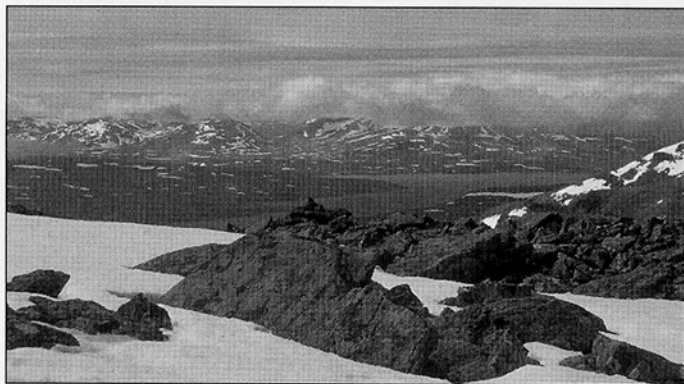
Dag 3 - 2/7

Jag slår upp ögonen vid 9-tiden och får se att solen skiner för fullt ute, snabb väckning av de andra och jubel i rummet. Under grötfrukosten planerar vi för en topttur av Helagsfjället, vilket inte bör missas om vädret tillåter. En hel del moln sveper stundtals in toppen så den inte kan ses, men stugvärden har kollat väder rapporten och säger att det ska klarna upp mer och vinden avta. Alltså, till topps.

Då turen beräknas ta ca 6 timmar så bokar vi rummet för en natt till, vilket gör att huvuddelen av packningen kan lämnas på rummet. Vägen upp till toppen ger i stort sett ingen fågel alls förutom några snösparvar, fast det är ganska häftigt att få se dessa på häckningsplats.

Vad gör en skådare då? Om man som jag fotograferar också, så får man ägna sig lite extra åt detta intresse. Blommor som isranunkel, fjällgröna, purpurbräcka, m.m. förevisas.

Och de helt otroliga vyerna, med fjälltoppar uppstickandes genom molnen långt in i Norge, Sylmas-

Vy från Helagstoppen

sivet som ligger 2 mil norr om oss och allt annat slukar sina meter av film. Utsikten är helt enorm och man känner sig lätt rusig av alla synintryck. När vi nästan har nått toppen i den ganska hårda och kalla vinden, upptäcker vi att det bildas stora iskristaller på vindsidan av alla stenar, häftigt.

När vi nått toppen plitar vi ner våra namnteckningar i gästboken som finns här och skålar i medhavd whiskey med iskristaller i, som vi brutit loss från klipporna.

Vägen ned är ganska brant och går ibland ruskigt nära den lodräta kanten ner till glaciären som ligger ett hundratal meter rakt nedanför oss, har man höjdskräck så ska man nog försöka att gå lite längre ifrån kanten. Men det är en upplevelse som etsar sig fast i minnet för livet, det lovar jag. Vi stannar till halvvägs ner och intar lunch bestående av pasta med sås tillagat på stormköket, och sämre utsikt har man ju haft under en måltid!

Dag 4 - 3/7

På morgonen är toppen på Helagsfjellet insvept i moln men det ser ändå ut som att det ska klarna upp. Under frukosten bestämmer vi oss för att vandra till ett annat område med tjärnar som ligger närmare utgångspunkten för fjällvandringen, och tälta där några dagar. Skulle det bli sämre väder blir det inte lika långt att vandra ned till bilen.

När vi börjar vandra faller det ett fint regn men vädet blir bara bättre och bättre under vandringen, och när vi kommit fram till målet så skiner solen från en klarblå himmel. Dessa tjärnar ligger i något

lägre terräng än de första vi besökte, och det märks på fågellivet också. Under vandringen ser vi gott om rödbena och ljungpipare, även enstaka större strandpipare och fiskmåsar ses. Av tättingar ser vi gott om lappsparvar och ängspiplärkor.

Vi hittar en suverän tältplats vid sjön, där vi slår läger, och runt omkring oss är det gott om orädda lappsparvar som håller på

med sina häckningsbestyr. Vi vandrar runt i området mellan åskskurarna och fiskar oss fram bland tjärnarna, samtidigt fylls artlistan på. Fjällabb ses vid ett par tillfällen och i en av tjärnarna simmar ett par av sjöorre omkring samtidigt som kärrensnapporna spelar. Fjällripor ses vid flera tillfällen och vi får bevittna hur ett par fiskare på andra sidan sjön blir anfallna av en tokig fjällriputt.

Tillbaka vid tältet kommer det en storlom flygande och landar i "vår" sjö. Efter kvällsmål på foliestekt öring och potatismos ger vi oss iväg igen. Vid 2-snåret på natten är vi tillbaka och kryper ner i våra sovsäckar, och precis när jag ska somna så hörs en gök på långt håll samtidigt som fjällriporna tycks ha träff i närområdet.

Dag 5 - 4/7

Vaknar tidigt av att det är strålände solsken och så gott som vindstilla. Vi tar ut liggunderlagen och bättrar på solbrännan rejält, mygg och knott ser vi inte skymten av ens. När vi ligger där på våra underlag så blir plötsligt fiskmåsar i sjön oroliga, och när jag tittar upp så kommer det en havsörn flygande med siktet inställt mot Sylarna. Efter en stund börjar måsarna igen, och från Sylhället kommer en stor rovis flygande. Givetvis tror vi att det är havsörnen som är på väg tillbaka, men när jag tittar på den i kikaren får jag se en subadult kungsörn istället. Den lägger sig att cirkla en liten bit ifrån oss och drar sig sakta söderut, renarna som betar på fjällslutningen på andra sidan sjön blir oroliga och drar iväg över fjällkammen. Samtidigt

Lappsparv

som kungsörmen ligger och cirklar vill även en fjällvråk vara med ett tag.

Ännu en gång blir det fart på måsarna men denna gång är det bara 2 fjällabbar som övar luftakrobatik över sjön. Det verkar finnas en hel del labb i området så lämlarna har nog gått till, trots att inte vi får se någon. Endast gåingar i gräset och högar av spillning efter dessa trevliga gnagare ser vi.

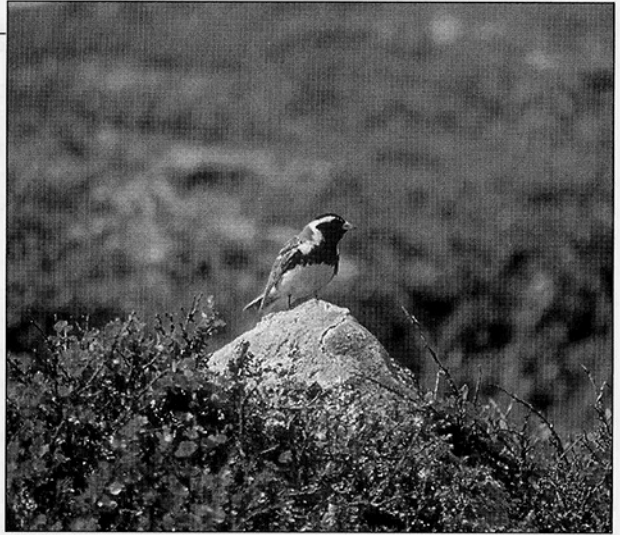
Efter ett dopp i den svinkalla sjön satsar vi på fisket igen, och dagens resultat blir flera öringar i kiloklassen. Till kvällen tillagas dessa i folie över öppen eld, och tillsammans med snabbbris, torkad dill och rostad lök blir det en middag som t.o.m. skulle få det att vattnas i munnen på en stjärnkock.

Middagen får dock intas i tältet, då ett riktigt rejält åskväder drar fram rakt över oss. Då en av oss inte lyckats med att få någon stor öring så envisas han med att fiska till långt in på natten, och till sist lyckas han få en rejäl bit. Själv ägnar jag den ljusa natten åt nattpotografiering, vilket resulterar i åtskilliga bra bilder. Ordentligt trötta dyker vi ner i våra sovsäckar strax efter 3.00.

Dag 6 - 5/7

Hemresedagen. Beslutet att vandra ner till bilen och åka hem idag kommer sig av att vi via telefon fått veta att det är rejäl värmebölja i Sverige just nu. Och vem har lust att åka nästan 70 mil i en bil utan klimatanläggning om man inte behöver. Vi bestämmer oss för att vandra ner till bilen under dagen och kör hem i kväll och natt.

De sista fåglar vi ser på fjället är 3 fjällabbar på riktigt närhåll över oss. Nere i björkskogen är den vanliga orkestern av bergfinkar och rödvingetrastar, och vi upptäcker även vart alla knott håller hus. När vi åker över Flatruet och tittar mot Helags så syns knappt fjället, för riktigt mörka moln formligen väller in i fjällvärlden. Så vi gjorde nog rätt som åkte hem idag istället för i morgon.

Efter pizza i Särna så är det sträckkörning som gäller, och strax innan klockan 2 på natten kan jag, efter dusch och ett stort glas rom, krypa ned i min egen säng igen.

Summerat blev det en mycket lyckad resa som varmt kan rekommenderas, även om man inte fiskar. Antalet fågelarter som vi såg och hörde blev endast 29 st, men vad gör det när man fått uppleva fjället när det är som bäst.

Urban Rundström
Åsgatan 49
641 34 Katrineholm
urm.bird@alfa.telenordia.se

Hartsö-Enskär fågelstation 2001

Meddelande nr 67 från Hartsö-Enskär fågelstation

Verksamheten under året bestod som vanligt av häckningsstudier och ringmärkning av tättingar på södra Enskär under hösten. Höksångaren är definitivt försvunnen från Enskär, och därmed från hela skärgården, och ungrproduktionen i ytter-skärgården går dåligt för flera arter, bl a tordmulen som hade ett bottenår. Under hösten arbetade 22 personer med fångst av flyttande småfåglar på Enskär.

Fångsten blev något lägre än genomsnittet, vilket delvis förklaras av en ofullständig täckning av höst-perioden. Inga stora invasionsrörelser förekom, men större hackspett och stjärtmes livade upp en del. I samarbete med länsstyrelsen fortsatte röjningarna av de forna strandängarna på södra Enskär och medel avsattes för inköp av en ny båtmotor för att säkerställa transporten av personal till och från Enskär. Vår egen tillverkning och försäljning av fågelholkar är även fortsättningsvis den viktigaste inkomstkällan för att klara driften vid fågelstationen.

Under hösten besöktes stationen av drygt tiotalet grupper som fick visning av ringmärkning mm. I augusti guidades bl a en grupp lärare som gick en universitetskurs i Utomhuspedagogik samt ett 50-tal personer från Sörmlands Skärgårds Intresseförening. I oktober hade FSO ordnat en exkursion till Enskär, där deltagarna bl a fick se den brunsångare som höll till på ön just då.

VERKSAMHETSPERIODER

Under året besöktes verksamhetsområdet, dvs Enskär och skärgården närmast öster därom, ungefär i lika stor utsträckning som under året innan. Detta innebar något mindre aktivitet än genomsnittet för nittio-talet, framförallt gjordes färre besök under det första halvåret. Sammanlagt blev det dock 79 dagar under året, varav 64 dagar under ordinarie höstsäsongs (aug-okt) på Enskär.

Personalrekryteringen är fortfarande ett problem, och under hösten 2001 misslyckades vi med att få kontinuitet i ringmärkningen. Inte mindre än sex korta avbrott inträffade, men vi kunde för första gången på flera år täcka in nästan hela augusti med start den 5/8. Säsongen avslutades redan den 21/10 med ett par fångstdagar därefter, 29/10 och 6/11.

Inventering av höksångare, med lite parallell nät-fångst av tättingar på södra Enskär, skedde 21-25/5, inventering/ringmärkning av tordmule den 8/7, 19/7 och 24/7 samt fångst/ringmärkning på södra Enskär 13-16/7.

PERSONAL

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka under hösten arbetat

helt ideellt med ringmärkningen under det antal dagar som anges inom parentes nedan.

Ringmärkare: Göran Altstedt (10), Kent Carlsson (7), Nicke Helldorff (7), Christer Larsson (9), Bengt Lindström (9), Jan Oldebring (5), Urban Rundström (8), Gunnar Sjöo (15) och Lennart Wahlén (19).

Assistenter: Bernt Andersson (4), Kalle Brinell (8), Emil Carmeling (4), Tobias Carmeling (4), Lille-mor Däckfors (5), Anita Eriksson (9), Per-Åke Hägerroth (3), Dan Johansson (7), Ola Jonsson (10), Raket Sjöo (15), Bitte Wahlén (7), Niklas Wahlén (7) och Olle Wahlén (7).

VÄDRET UNDER HÖSTEN

Augusti: Under de tre veckorna med verksamhet var den första veckan både sommarlik och ostadig med fronter och nederbördsområden, som gav bl a 20 mm regn den 7, 18 mm sent på kvällen den 8 och ca 10 mm under em den 12. Under resterande två veckor var det mestadels vackert väder med svaga växlande vindar och uppehållsväder. Dimma förekom dock vid flera tillfällen i slutet av perioden. Sammanfattningsvis kan sägas att efter en varm

och ganska torr juli så blev augusti mer normal med ett ringa temperaturöverskott (dock höll sig dagstemperaturen på +20 grader månaden ut) och endast lite mer nederbörd än normalt. Endast två dagar med vindstyrkor på minst 10 m/s förekom.

September: Månaden inleddes med varmt och ostadigt väder, och under perioden 8-11 kom fronter med regn från väster för att sedan följas av ett lågtryck från sydost den 13-14. Enskär fick 45 resp 30 mm under dessa regndagar. Under månadens andra hälft dominerade först måttliga-friska ost-vindar, följda av svagare vindar från väst-sektorn under den sista veckan. I slutet av månaden blev det betydligt kyligare med kraftig nattfrost även på Enskär (dagstemperaturen hade då sjunkit till +11 grader). Månadens dygnsmedeltemperatur blev något högre än normalt och nederbörden blev nästan dubbelt så stor som normalt. Blåsigtast var det den 9 med O 17 m/s och under totalt 6 dagar (av 20) blåste det minst 10 m/s (Vid Landsort var motsvarande siffra 11 av 30).

Oktober: Sydvästvindar dominerade under månadens första hälft i samband med att områden med regn och skurar kom in från sydväst. Största uppmätta regnmängderna var 10 mm den 1, 16 mm den 7-9, 6 mm den 11 och totalt under månaden ca 40 mm, vilket är ungefär normalt. Dygnsmedeltemperaturen blev betydligt över den normala, ca 2,5 grader högre. I samband med regnvädren var det blåsigt, som mest S 15 m/s den 1 och V 20 m/s den 11. Liksom under september var det 6 dagar (av 20) med minst 10 m/s på Enskär (Landsort hade 15 dagar av 30 med motsvarande vindar).

INVASIONSARTER

Arturvalet baseras på den lista som upprättats inom projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under hösten 2001 var det endast större hackspett, stjärtmes, svartmes och gråsiska som i någon mån gjorde skäl för namnet "invasionsart".

Pärluggla *Aegolius funereus*

Två observationer, en årsunge fångades på kvällen den 29/9 och natten till den 20/10 hade ett exemplar suttit i ett nät (lite dun och fjädrar kvar) och

möjligen tagits av mink.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Ett exemplar fångades på morgonen den 5/10.

Hornuggla *Asio otus*

Ett exemplar fångades den 9/10.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Observerades den 14/7 och under perioden 6/8-29/10 (25 dagar), varvid "normala" (lokala?) 4 ex ringmärktes.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Tjugo obsdagar 7/8-20/10 och 16 ringmärkta (medel 10) visar på en viss utflyttning.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Femton obsdagar 16/8-29/10 och 5 ringmärkta kan mycket väl innebära rörelser av lokala fåglar.

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus*

Ett exemplar fångades den 30/9, sågs eventuellt sträcka in från öster på morgonen, och samma fågel sågs i skogen även den 20/10.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Observerades dagligen 6-15/10 och 18-21/10 (totalt 14 dgr) samt 6/11, totalt minst 550 ex och 5 ex ringmärkta.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Fyra obsdagar: Ca 10 ex sedda 14/10, 24 ex ringmärkta 18/10, 7 ex ringmärkta 20/10 och ca 30 ex sedda 6/11.

Svartmes *Parus ater*

Observerades s g s dagligen 27/9-14/10 (13 dgr), samtidigt ringmärktes 12 ex vilket tyder på en svag flyttning.

Blåmes *Parus caeruleus*

Tjugoåtta obsdagar, framför allt efter den 26/9, varvid 61 ex märktes (medelvärde 1965-2001: 107 ex).

Talgoxe *Parus major*

S g s daglig 6/8-21/10 (61 dgr) samt 29/10 och 6/11, varvid 81 ex märktes (medelvärde 1965-2001: 84 ex).

Nötväcka *Sitta europaea*

Tolv obsdagar 27/9-6/11, 7 ex märkta. Normal förekomst, troligen lokal rörelser.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Sedd 8/8 samt 19/9-29/10, totalt 30 obsdagar och 83 ex ringmärkta som är över genomsnittet (58 ex).

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Tio obsdagar 12/8 samt 14/9-14/10, som mest 15-flock på sträckförsök 27/9, och 3 ex ringmärkta. Svårt att uppskatta totala antalet fåglar i rörelse på Enskär, det rörde sig dock troligen om högst 40-50 ex.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

Sträckförsök av en flock om 12 ex den 23/8 och 2-3 ex 19-22/9 (4 obsdagar).

Gråsiska *Carduelis flammea*

Observerades dagligen efter den 26/9, totalt 24 obsdagar. Fångst: 109 ex, varav 36 var av rasen *cabaret*, alltså en tredjedel av fångsten.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Fem obsdagar: 15-17/8 (max 4 ex, en ringmärkt), 19/9 (25-30 ex sträckförsök) och 14/10 (ca 45 ex sträckförsök).

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

En liten flock hördes i skogen den 8/8 och 1 ex gjorde sträckförsök den 14/10.

Obestämd korsnäbb *Loxia sp*

Tio obsdagar 11/8-20/10, som mest ca 40 ex den 11/8 och därefter ca 70 ex efter den 14/9.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

S g s daglig efter den 6/10 (15 obsdagar) och 8 ex ringmärkta.

Följande invasionsarter har ej observerats under 2001: Fjälluggla, hökuggla, gråspett, vittryggig hackspett, talltita, lappmes, snösiska, bändelkorsnäbb och tallbit.

ÖVRIGA OBSERVATIONER

Under år 2001 observerades totalt 170 fågelarter inom fågelstationens verksamhetsområde, varav försärla och brunsångare var nya. Därmed har 257 arter setts under åren 1965-2001. Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubriken Ringmärkning, medan observationerna av vissa arter presenteras enbart i den sörländska fågelrapporten för år 2001 (Supplement).

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med "de yttre skären" avses området kring Hamnskär/Garkast.

Smålom *Gavia stellata*

Rastande fåglar 26-27/9 (2 ex) och 21/10 (1 ex)

Gråhakedopping *Podiceps griseigena*

Åtta obsdagar 22/8 och 29/9-21/10, totalt ca 15 ex.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Observerad under fem dagar 7-15/10, den 7/10 sträckte ca 500 ex mot SV men därefter endast några tiotal fåglar obsade.

Prutgås *Branta bernicla*

Tolv exemplar sträckte SV den 10/9, sedan ca 50 ex (fem flockar) sträckande under fyra obsdagar 7-12/10 och 10 ex rastande den 20/10.

Bläsgås *Anser albifrons*

Två ex sträckte SV 7/10.

Gravand *Tadorna tadorna*

Några gravänder sågs inte i juli, men rimligen bör några par ha gjort häckningsförsök. Ett exemplar sträckte mot SV 14/8 och 3 ex 14/9.

Bläsand *Anas penelope*

Tretton obsdagar under perioden 18/9-21/10, bl a sträckte drygt 1000 ex den 7/10.

Svärta *Melanitta fusca*

Som vanligt få häckningar konstaterade. En hona ruvade på södra Enskär i mitten av juli och ett par med en flygg unge sågs den 7/8.

Aftonfalk *Falco vespertinus*

En adult hona sågs under inventering 24/5.

Antal obsdagar för **ROVFÅGLAR** under hösten: Havsörn(58), brun kärrhök(1), blå kärrhök(3), "stängshök"(1 ex 17/9), duvhök(8), sparvhök(50), ormråk(10), fjällvråk(8), bivråk(2), fiskgjuse(11), tornfalk(4), stenfalk(8) och lärkfalk(6).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

Arten har en utdragen sträckperiod under hösten, fjorton obsdagar under perioden 19/7- 21/10 och som mest sträckte 43 ex den 10/8.

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Sju obsdagar 19/7-18/8, som mest rastade en flock om 18 ad 19/7 och ca 30 ad 24/7, vilket är ovanligt stora ansamlingar av rastare i området.

Sandlöpare *Calidris alba*

An adult rastade 24/7 vid de yttre skären, 1 ex sträckte SV 5/8 och 1 ad rastade vid södra Enskär 6-7/8.

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Tre adulta rastade vid de yttre skären 8/7 och i samma område rastade 10-15 ex 24/7 samt en juvenil 29/8. Vid södra Enskär rastade en adult 6-8/8 och sträckte en adult 9/8.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Få besök under vinter/vår men stationära flockar sågs 20/1 (45 ex), 28/1 (150 ex) och 3/2 (5 + 50 ex) samt i december. Dessutom rastade 1 ex vid södra Enskär 9/10.

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Ett exemplar rastade på södra Enskär 26-27/9.

Myrspov *Limosa lapponica*

Fem obsar 19/7-10/8 omfattande ca 35 rastande/

sträckande ex. Dessutom en sen obs av en rastande ungfågel vid de yttre skären 21/10.

Roskarl *Arenaria interpres*

Minst två lyckade häckningar noterades 24/7, två flygga ungar samt ett par med halvstora ungar på Flata Ålkråkshällen.

Ytterligare 19 arter **VADARE** observerades under 2001, bl a mindre strandpipare (1 obs), småsnäppa (1 obs) och småspov (3 obsar).

Labb *Stercorarius parasiticus*

Minst två lyckade häckningar, två par sågs med 1 resp 2 flygga ungar t o m 24/7, och ytterligare ett par häckade med okänt resultat.

Skräntärna *Sterna caspia*

Ingen häckning i området och observerad med enstaka ex endast 13-14/7.

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

En adult sträckte mot SV förbi Enskär 6/8.

Fisk-/Silvertärna *Sterna hirundo/paradisaea*

Den 6/8 sträckte minst 1000 tärnor, s g s uteslutande silvertärnor, mot SV förbi södra Enskär. Natten till den 9/8 blåste det S 10-15 m/s, lite mindre på morgonen men sedan åter friska vindar. Tydligt blev då "havstärnorna" pressade mot kusten i st f att flyga längre ut till havs. Resultatet blev ett för Enskärsområdet enormt sträck på nära håll. Redan på morgonen noterades en strid ström av glesa, fiskande grupper som drog förbi södra Enskär mot SV/V och periodvis sträckräkning (varvat med närundor) gav ca 1700 ex kl.0500-0930. Med noterade värden 50-80 ex per 5 min ger det en ungefärlig total om ca 4000 ex om kontinuerlig räkning skett. Tärnor rörde sig hela dagen i området, åtminstone till en del sträckande. Vid 16-tiden uppskattades ett tusental hålla till mellan södra Enskär och Garkast, de flesta av dessa sträckte iväg vid 17-tiden. Vid 18:30-tiden sågs en gles "flock" om ca 150 ex fiskande dra mot SV/V och en mycket grov uppskattning av dagens sträcksumma hamnar på minst 6000 ex, troligen uppemot 10000 ex! Av

de artbestämningar som kunde göras så var det en mycket stor majoritet *silvertärnor* som flyttade denna dag, troligen över 90 %.

Förutom tärnorna så var det många *labbar* i rörelse denna dag, både sträckande och födosökande bland tärnorna. Vidare sågs 14 arter vidare sträcka, bl a ca 500 *kärnsnäppor* uppdelat på många småflockar under dagen.

Småtärna *Sterna albifrons*

Den 9/8 sträckte en småtärna tillsammans med silvertärnor helt nära förbi Enskär mot SV.

Sillgrissla *Uria aalge*

Häcker inte i området. En obs i juli, en i september och två i oktober, totalt 6 ex.

Tordmule *Alca torda*

På de sexton skär som arten häcker på kunde detta år endast 135 häckningsförsök konstateras. Det är en minskning med drygt 20 % jämfört med de närmast föregående åren, och även om inventeringen nu kom att ske något senare än brukligt så var det fråga om en reell minskning. Dessutom kunde noteras en större andel misslyckade häckningar detta år, framför allt i den östra delen av området. Orsaken var att en mink verkar ha varit bofast på Hamnskär, eller möjligen kommit dit under häcknings-säsongen. Tyvärr besöktes Hamnskär inte förrän den 24/7, varför det exakta datumet för första angreppet inte kan fastställas. Men de fynd som gjordes där och på de intill liggande Källarklubbarna visade att minkpredation skett redan under tordmularnas ruvning. Fem adulta tordmular hittades ihjälbitna i sina bon eller strax intill och ett tiotal övergivna ägg hittades också. Två av de döda tordmularna var ringmärkta av oss tidigare, den ena som vuxen i bo på just Hamnskär föregående år och den andra som bounce 1995. Om det hade varit en hel familj minskar som orsakat skadorna så borde angreppet skett senare, med dödade tordmule-ungar i bona i stället. Att mink fanns kvar i området kunde konstateras genom att en tobisgrissle-unge försvann ur sitt bo på Tveknäpplingen mellan 19/7 och 24/7, inte så långt från Hamnskär. Sammanfattningsvis kan sägas, med viss reser-

vation för en senarelagd inventering, att det blev ett dåligt år för tordmulen 2001 - och därmed säkert också för många andra arter i området! Vid första besöket (8/7) ringmärktes 23 boungar, vilket också blev årets totalsumma delvis p g a att de följande besöken kom något sent. Ringmärkningsifforna detta år kan därför inte användas som jämförelse-material mer än för de skär som besöktes vid första besöket den 8/7. Jämfört med t ex år 1999 ser man att ringmärkningen var 51 resp 23 boungar och antalet bon var 74 resp 51 på dessa skär, dvs en rejäl minskning under 2001.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Ses med något eller några tiotal vuxna under häckningstid, dock är antalet kända häckningsförsök få och detta år noterades två tomma bon, en misslyckad häckning (trolig minkpredation, se ovan) samt en häckning med okänd utgång.

Jorduggla *Asio flammeus*

Ett exemplar stöttes på Tallberget på södra Enskär den 15/10.

Sånglärka *Alauda arvensis*

Vinterfynd: 1 ex rastade på Storrö 20/1.

Forsärla *Motacilla cinerea*

På morgonen den 5/10 sträckte ett exemplar mot SV rakt över fågelstationen. Första fyndet i området.

Rödhake *Erithacus rubecula*

Vinterfynd: 1 ex på Enskär 14/1 och 2 ex på Storrö 20/1.

Höksångare *Sylvia nisoria*

Arten specialinventerades även detta år och endast en tillfällig observation av en sjungande hane gjordes på Grönskär 15/6. Höksångaren har inte häckat på Enskär sedan 1996 och finns alltså inte kvar som häckfågel i rapportområdet längre.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus*

Ett exemplar fångades på södra Enskär den 21/10, det sjuttonde vid stationen sedan 1965.

Brunsångare *Phylloscopus fuscatus*

Ny, efterlängtd art vid stationen! Ett exemplar (1K) fångades 7/10 och fanns kvar åtminstone till 21/10, då verksamheten avslutades.

Skäggmes *Panurus biarmicus*

Ett exemplar rastade i vassen väster om Barackberget en stund på fm 13/10.

Vinterhämling *Carduelis flavirostris*

En flock om 15 ex rastade på Stora Garkast den 20/1 och en flock om 5 ex gjorde sträckförsök över södra Enskär den 21/10.

Stenknäck *Coccythraustes coccythraustes*

Ett exemplar sträckte ut mot SV den 30/9.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt fångades 3283 ex under hösten, vilket är något under normal fångst även med hänsyn taget till den förkortade säsongen. Dessutom ringmärktes 40 ex på södra Enskär under fyra dagar i maj, 13 ex på södra Enskär i juli och 23 boungar av tordmule på de yttre skären i juli. De bästa dagarna var 27/9 med 231 märkta, 30/9 med 181 märkta och 29/9 med 168 märkta.

Av invasionsarterna noterades lite större rörelser av större hackspett (16 märkta), stjärtmes (38 märkta), svartmes (12 märkta) och gråsiska (109 märkta). Vardera ett exemplar fångades av sparvuggla, pärluggla och tretåig hackspett.

De tre volymmässigt största arterna blev som vanligt kungsfågel (1287 ex, något över genomsnittet), rödhake (431 ex) och lövsångare (232 ex). Gärdsmygen hade sjätte bra året i följd, 114 ex märktes. Att grönfinken uppnådde rekordsumman 186 märkta (genomsnitt 1965-2000: 13 ex!) har sin förklaring i att fångst skedde i anslutning till en fröautomat i slutet av säsongen.

ÅTERFYND OCH KONTROLLER

Endast sju återfynd rapporterades och fem främmande kontroller gjordes under året, därtill kontrollerades några av våra egna äldre märkningar in-

Enskärs första Brunsångare! Foto: Göran Allstedt.

klusive de två döda tordmular som omnämnts ovan. Att storskarvarna kan byta häckningsområde är ju känt, men det är tydligen inte bara expansion norrut i Östersjön som gäller. En boung från Sörmland häckade nämligen som åttaåring i Danmark. Huruvida tordmulen som dog drygt 20 mil norrut sökte lämplig häckningsmiljö redan under sitt andra levnadsår är väl tveksamt, men att den ingick i en pågående spridning av arten mot norr är troligt.

Tre kungsfåglar återfanns, varav den som flyttat sig 66 mil under 18 dagar gjorde den största prestationen. Grönfinken från Finland och gråsiskan från Norge var också duktiga när de flög 33 mil på 13 dagar respektive 75 mil på 62 dagar.

Utbytet med vår närmaste grannstation Landsort håller i sig. En vårmärkt gärdsmyg kunde vi nu återfånga under höststräcket och en näktergal tog vi blott ett dygn efter märktillfället. Det är ovanligt med så snabba kontroller, nattsträckarna flyttar sannolikt förbi Enskär med god marginal om de startar på Landsort.

Den mest anmärkningsvärda främmande kontrollen utgjordes av en kärnsnäppa som färgavlästes i fält. Förutom en metallring över knäleden på vänster ben så hade fågeln fyra färgringar: Gul över grön på vänster tars och gul över blå på höger tars. Fågeln märktes tillsammans med 245 andra årsgungar av kärnsnäppa, som alla fick samma färgkombination, under en tiodagarsperiod i början av oktober 1993 vid den tyska östersjökusten (54.02N/11.30E).

Återfynd inrapporterade under 2001

STORSKARV *Phalacrocorax carbo*

9.250.023 Bounge

930707 Lacka Trutbåda

010412 Saltbaek Vig, Själland, DANMARK

512 km SW - 7 år 281 dagar

Ringen avläst i fält i en koloni.

GRÄGÅS *Anser anser*

9.257.751 2K+

960712 Stora Tärnsjär

010215 Arnhem, Gelderland, HOLLAND

1045 km SV - 4 år 219 dagar

Ringen avläst utan fångst.

TORDMULE *Alca torda*

8.086.094 Bounge

970708 Stora Garkast

010109 Östersjön

426 km S - 3 år 186 dagar

Fångad i fisknät och släppt levande.

TORDMULE *Alca torda*

8.102.437 Bounge

000709 Stora Källarklubben

010425 Fågelsundet, Hållnäs, Uppland

214 km N - 290 dagar

Funnen död på stranden.

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*

Z 83.950 Årsunge, hane

990927 Enskär

001021 Greifswalder Oie, Rostock, TYSKLAND

539 km SSV - 1 år 25 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge, hane.

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*

RL 0.668 Årsunge, hona

011012 Enskär

011028 Åhus, Skåne

370 km SSV - 16 dagar

Funnen död.

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*

RL 0.901 Årsunge, hane

011015 Enskär

011102 Blåvand, Jylland, DANMARK

664 km VSV - 18 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge, hane

Främmande kontroller

KÄRRSNÄPPA *Calidris alpina*

Färgmärkt. Årsunge

931001-09 Langenwerder, Mecklenburg-Vorpommern, TYSKLAND

010724 Pålsgubnsbådarna, Hartsö skärgård

ca 630 km NO - ca 7 år 290 dagar

Färgringar avlästa i fält.

GÄRDSMYG *Troglodytes troglodytes*

BN 79.834 Fjölåring

010410 Bredmar, Landsort, Södermanland

011012 Enskär: Vinge 53 mm

24 km VSV - 185 dagar

Kontrollerad av ringmärkare och åter släppt.

NÄKTERGAL *Luscinia luscinia*

3.473.345 Årsunge, vinge 87 mm, vikt 23.3 g, F3

010822 kl.07 Bredmar, Landsort, Södermanland

010823 kl.08 Enskär: Årsunge. Vinge 86 mm

24 km VSV - 25 timmar(!)

Kontrollerad av ringmärkare och åter släppt efter ringbyte, ommärkt med 2KG 89.432.

GRÖNFINK *Carduelis chloris*

Helsinki 444.180.J 2K+, hane

011016 Åbo-Björneborg, FINLAND

011029 Enskär: Årsunge, hane. Vinge 91 mm, vikt

31.0 g, F5

327 km VSV - 13 dagar

Kontrollerad av ringmärkare och åter släppt efter ringbyte, ommärkt med 2KG 89.629.

GRÅSISKA *Carduelis flammea cabaret*

Stavanger 2H 05.757 Årsunge

010802 Hareid, Möre och Romsdal, NORGE

011003 Enskär: Årsunge. Vinge 71 mm, vikt 10.4 g, F0

748 km OSO - 62 dagar

Kontrollerad av ringmärkare och åter släppt.

Tabell 1 Ringmärkta fåglar vid Hartsö-Enskär fågelstation 58.41N/17.28E
(Birds ringed at Hartsö-Enskär Bird Observatory)

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2000	2001	1965-2001	2001	1965-2001
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	75	-	75	1	3
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	15	-	15	-	3
Grågås <i>Anser anser</i>	9	-	9	1	2
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	1	-	1	-	-
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	1	-	1	-	-
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	-	1	-	-
Kricka <i>Anas crecca</i>	1	-	1	-	-
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8	-	8	-	2
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	3	-	3	-	-
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	1	-	1	-	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	8	-	8	-	2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	545	2	547	-	49
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	1	-	1	-	-
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	9	-	9	-	-
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	19	-	19	-	-
Lärfalk <i>Falco subbuteo</i>	4	-	4	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	1	-	1	-	-
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1	-	1	-	-
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	2	-	2	-	-
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	10	-	10	-	-
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4	-	-
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	2	-	2	-	-
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>	6	-	6	-	-
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	169	-	169	-	3
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	5	-	5	-	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	8	-	8	-	-
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	32	1	33	-	4
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>	2	-	2	-	1
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	-	2	-	1
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	8	-	8	-	-
Grönbenäppa <i>Tringa glareola</i>	1	-	1	-	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	39	1	40	-	-
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>	9	-	9	-	-
Labbb <i>Stercorarius parasiticus</i>	11	-	11	-	-
Skrattmåsar <i>Larus ridibundus</i>	2	-	2	-	-
Fiskmåsar <i>Larus canus</i>	36	-	36	-	-
Silltrut <i>Larus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	9	-	9	-	-
Havstrut <i>Larus marinus</i>	3	-	3	-	-
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>	151	-	151	-	2
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>	64	-	64	-	-
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>	49	-	49	-	4
Tordmule <i>Alca torda</i>	1365	23	1388	2	46
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	42	-	42	-	2
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	2	-	2	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	8	-	8	-	-
Gök <i>Cuculus canorus</i>	182	1	183	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2000	2001	1965-2001	2001	1965-2001
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>	15	-	15	-	-
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>	233	1	234	-	1
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	1	-	1	-	-
Hornuggla <i>Asio otus</i>	53	1	54	-	1
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	23	-	23	-	1
Päruggla <i>Aegolius funereus</i>	815	1	816	-	17
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	25	-	25	-	-
Tornseglare <i>Apus apus</i>	85	3	88	-	-
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2	-	-
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	88	-	88	-	1
Gråspett <i>Picus canus</i>	1	-	1	-	-
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	92	2	94	-	-
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	188	4	192	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	386	16	402	-	4
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>	1	-	1	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	236	5	241	-	-
Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>	25	1	26	-	-
Trädlärka <i>Lullula arborea</i>	2	-	2	-	-
Berglärka <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1	-	-
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	4	-	4	-	-
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	92	1	93	-	-
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	77	-	77	-	-
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	632	4	636	-	2
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	201	1	202	-	-
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>	18	-	18	-	-
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	115	-	115	-	1
Sädesärta <i>Motacilla alba</i>	1313	2	1315	-	5
Sidensvans <i>Bombycilla garrulus</i>	11	5	16	-	-
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1432	114	1546	-	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	365	13	378	-	6
Rödhake <i>Erythacus rubecula</i>	16912	431	17343	-	67
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	105	1	106	-	-
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	130	1	131	-	1
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>	1	-	1	-	-
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	2	-	2	-	-
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2483	18	2501	-	8
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	165	4	169	-	-
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>	1	-	1	-	-
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	489	1	490	-	4
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	3	-	3	-	-
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1106	38	1144	-	18
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	147	-	147	-	4
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	3407	53	3460	-	58
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	774	18	792	-	5
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	45	2	47	-	1
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	16	-	16	-	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	41	2	43	-	-
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	1	-	1	-	-
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	79	2	81	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2000	2001	1965-2001	2001	1965-2001
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	118	3	121	-	-
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>	1	-	1	-	-
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>	1	-	1	-	-
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	148	-	148	-	-
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	2795	84	2879	-	5
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	909	41	950	-	2
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1591	30	1621	-	3
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	3292	76	3368	-	13
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>	1	-	1	-	-
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>	13	-	13	-	-
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>	16	1	17	-	-
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>	3	-	3	-	-
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscatus</i>	-	1	1	-	-
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	342	5	347	-	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	1303	16	1319	-	4
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	18363	232	18595	-	28
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	43434	1287	44721	3	50
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>	1	-	1	-	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	3671	55	3726	-	5
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	116	-	116	-	-
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>	2	-	2	-	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	1985	20	2005	-	5
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	994	38	1032	-	-
Entita <i>Parus palustris</i>	394	4	398	-	-
Talltita <i>Parus montanus</i>	86	-	86	-	-
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	13	-	13	-	-
Svartmes <i>Parus ater</i>	1220	12	1232	-	1
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	3872	65	3937	-	7
Talgoxe <i>Parus major</i>	3002	81	3083	-	11
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	183	7	190	-	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	2062	83	2145	-	5
Trädgårdsträdskrypare <i>Certhia brachydactyla</i>	1	-	1	-	-
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1	-	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1145	26	1171	-	5
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	89	1	90	-	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	136	3	139	-	1
Skata <i>Pica pica</i>	7	-	7	-	-
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	51	-	51	-	2
Kråka <i>Corvus corone</i>	7	-	7	-	1
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	121	1	122	-	5
Pilfink <i>Passer montanus</i>	1	-	1	-	-
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	2816	44	2860	-	15
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	443	2	445	-	2
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	458	186	644	-	6
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	2	-	2	-	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2783	13	2796	-	18
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	3	-	3	-	-
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>	25	-	25	-	-
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	3068	109	3177	-	8

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2000	2001	1965-2001	2001	1965-2001
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>	6	-	6	-	-
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>	19	-	19	-	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	79	1	80	-	2
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>	15	-	15	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	29	-	29	-	-
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>	14	-	14	-	-
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	887	8	895	-	3
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	-	3	-	-
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>	17	-	17	-	-
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>	1	-	1	-	-
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	347	33	380	-	1
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>	48	-	48	-	-
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>	24	-	24	-	-
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>	3	-	3	-	-
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	291	16	307	-	3
Summa (Sum)	138245	3359	141604	7	537
Antal arter (Number of species)	159	66	160	4	62

SUMMARY

The above paper is the annual report of 2001 from Hartsö-Enskär Bird Observatory (58.41N/17.28E) in the archipelago of east central Sweden. The Observatory was manned during 64 days in August, September and October. In the summer some studies on the breeding bird fauna were made, especially on the Razorbill *Alca torda* with 23 nestlings ringed in the investigated area.

In the year a total of 3,359 birds of 66 species were ringed, most of them caught in mistnets on the southern part of the island named Enskär. Highest figures were, as usual, noted for the Goldcrest *Regulus regulus* (1287), the Robin *Erithacus rubecula* (431) and the Willow Warbler *Phylloscopus trochilus* (232). Also the Wren *Troglodytes troglodytes* (114) and the Greenfinch *Carduelis chloris* (186) were rather numerous.

Of irruptive species should be mentioned The Great Woodpecker *Dendrocopus major* (16), the Long-tailed Tit *Aegithalos caudatus* (38), the Coal Tit *Parus ater* (12) and the Redpoll *Carduelis flammea* (109).

Lennart Wahlén
Blommenhovsvägen 18
611 39 Nyköping

Artrally ur kvinnlig synvinkel

Katarina Boström

Jag fick en förfrågan från Lillemor, om jag kunde ställa upp på Tärnans traditionella artrally i Nyköping, då varken Marianne eller Ulrika, kunde delta. Själv tycker jag att jag är lite ringrostig, när det gäller fågelskådning och undrade om de verkligen trodde att jag hade något att tillföra. Svaret blev att "det är ju inte på blodigt allvar", vilket jag ibland undrar om det verkligen stämmer. Nog ligger det en hel del ära på spel i denna "fågelolympiad"?

Samtidigt, så tycker jag att det är en sådan häftig grej, att på begränsad tid, fara runt som en tok i Oxelösund och Nyköping med omnejd, bara för att kunna pricka av olika arter. Hur många det finns av varje individ, behöver man inte lägga så stor vikt på, utan en räcker ... se'n är det klart. Men att alla i laget ska lyckas se denna enda lilla individ är inte alltid så givet och då kan det uppstå en viss frustration, vilket jag vid några tillfällen blev medveten om. Men vi lyckades väldigt bra att reparera dessa mindre missöden. Det är klart att man grips av "stridens hetta", när man väl befinner sig mitt i den!

Marianne uteblev, men Ulrika meddelade sitt medverkande i sista stund, så vi blev fyra "kämpagoa" fruntimmer i laget. Lillemor och jag hade gjort upp en väl genomtänkt tävlingsstrategi och det var bara för Anita och Ulrika att hänga med. Nej, naturligtvis fick de säga om de tyckte att vi skulle ändra på något, men de verkade nöjda med vårt förslag.

Starten skulle ske vid Hummelvik, så långt ut mot havet som möjligt och där skulle vi stå, då startskottet brann av, klockan 8 på morgonen. Här skulle inte ödas någon tid på att stappla sig fram på halkiga stigar under tävlingstid. Väl framme, blev vi snart varse om att vi inte var ensamma om vår utsökta plan. Snart fick vi sällskap av det "fruktade" Flens-laget och strax efter, ytterligare tävlingsdeltagare. På något sätt kändes det som en bekräf-

telse på att vi ändå inte var helt ute och cyklade, utan snarare än mera rätt.

Jag vill ju inte påstå att skådarluset var det allra bästa, när klockan väl var slagen, men visst gick det att artbestämma fåglarna i vår närmaste omgivning. Knölsvanen var väl enklast, men även viggarna och kniporna gick bra. Snart nog dök det upp en havsörn och sedan ännu en och ännu en, så det blev tre stycken på platsen. Det svåraste var nog svärtan, för oss inlandsbor, men vi lyckades med den också till sist. Sen att det vassa Flenspojarna såg en ejder, som vi kämpade med att lokalisera utan att lyckas, det får man väl leva med.

Efter en dryg timme ute på bergknallen, tyckte vi att det fick räcka och dessutom liknade platsen ett äkta artdrag, då det faktiskt stod en ganska stor folksamling där till slut. Under denna uppvärmningstimma märkte jag att vi direkt fick ett bra samarbete, vilket verkade lovande för den resterande tiden vi skulle spendera tillsammans. Och humöret var på topp.

Inne i hamnen befann sig några utav dagens arter, smådopping och vittrut och roligast av allt, var väl att Anita och Ulrika fick en ny art, att fira när de kom hem på kvällen. Nu blev det min tur att ratta bilen och vi styrde mot nästa delmål, Nyköping. Men först skulle vi göra ett stopp där det tidigare hade setts en varfågel, men denna lyste med sin frånvaro, så vi åkte vidare. Lite kul var att vi var tre lag som följdes åt på den krokiga vägen mellan Hummelvik och Buskhyttan. Stannade den ena, så stannade den andra.

Väl framme i Buskhyttan hade vi sett ut en välbesökt fågelmatning, där vi hoppades att få tillökning på vår artlista och vi lyckades riktigt bra. Där såg vi vår enda gråsiska och dagens enda rödhake, men det var den som väckte min första frustration. De

övriga i laget lyckades snart nog att se den, men för mig hade den hamnat i en gråzon. Sedan blev det inte lättare av, att en deltagare, från vårt konkurrerande följe, började att gå just mot den buske, där rödhaken befann sig, så vi blev tvungna att hejda honom och därmed hjälpte vi detta lag att utöka sin artlista. Ja, ja, man ska ju hjälpa varandra, men det hade verkligen kunnat vara en "blocker" denna dag. Jag lyckades se den till slut, men lite tid tog det.

Mot Nyköping!

Brandholmen besöktes och det snurrades i centrala Nyköping. Det är inte alltid så lätt att hitta dit man ska, men ibland gör det inte så mycket. Felkörningen resulterade i strömstare och häger i Nyköpingsån. Och vid Culturum satt turkduvorna så lydigt väntande. Sedan bar det av till Stora Kungsladugården, men det gav absolut ingenting. Ett hastigt besök på MacDonalds, då andra behov gav sig till känna och ni skulle ha hört kommentarerna från några besökare, när jag gled förbi. Men denna dag kändes det som det kvittade, det var ju tävling!

Jag satt fortfarande vid ratten och nu styrde jag mot soptippen, där vi förväntade oss att finna lite rovfåglar, vilket det var glest av på vår lista. Där hade det larmats ut kungsörn och skulle vi lyckas se den, var det en bonus, men vi hade väl inte så stora förhoppningar om det. Men ormrvärk, fjällvråk... Men här blev det tji, rovfågglarna var bara borta. Lyckligtvis fanns stararna på plats och bofink och så kompletterade vi vår meslista något. Och sedan reste vi vidare mot Brännäs. Gärdsmysen fanns där, men nu var det Lillemors tur att arbeta lite extra. Sedan fick vi då höra den vattenrall vi inte lyckats med på Brandholmen. Och så snabbt vidare, nu började tiden att tryta och vi hade fortfarande några arter att arbeta på. Utefter gamla vägen mellan Oxelösund och Nyköping hittade vi 5 ringduvor och en sparvhök flög förbi. Oj, vad det tickade på. Både med arter och...
KLOCKAN!

Gråsparv? Vi hade missat gråsparv. Kan man komma till mål, utan att ha sett gråsparv? Vi tyckte att det var lite "skämmigt", så vi beslöt att försöka

ta den i samband med skrattmåsarerna vid kylvattendammarna, men nu visade det sig att det inte fanns några skrattmåsar där. Inga måsar över huvud taget. Hoppsan! Av någon underlig anledning, var vi nästan säkra på att de skulle befinna sig där, men man ska väl aldrig ta något för givet, när det gäller fåglar.

Men gråsparven hittade vi hopkrupen i en buske i närheten och skrattmåsen fann vi vid hamnen, där vi slutligen avslutade denna dag kl. 15. Pust.

Slutresultatet för våran del blev 52 arter, vilket vi kände oss mer än nöjda med. Vi hade verkligen kämpat och framförallt, så hade vi haft väldigt kul under resans gång. När alla deltagare samlades vid kajen, blev jag lite fascinerad över, hur många vi egentligen var som hade deltagit denna dag. Och jag förmodar att de flesta av oss var väldigt hungriga, då vi slutligen satt samlade på restaurangen i Oxelösund. Tai-kycklingen som serverades smakade riktigt bra efter en dags hårt slitande i fält.

Målsättningen när vi startade var: "Vi ska inte komma sist". Och den lyckades vi uppfylla. En sjätte-plats av elva deltagande är inte fy skam och till nästa år så.....

Vi som deltog i "damlaget" var: Katarina Boström, Lillemor Däckfors, Ulrika Ahlblom & Anita Eriksson.

Katarina Boström, Flen

Ganska aktuella observationer i Sörmland utom Södertörn

1 oktober 2001 - 31 mars 2002

Notera att nedanstående listade observationer har sammanställts från rapporter inkomna till sörmlands-svararen. De har alltså ännu inte granskats av Regionala rapportkommittén (Rrk) och kan vara behäftade med fel. Denna sammanställning bör alltså inte refereras utan vi hänvisar istället till års-sammanställningen som publiceras av Rrk i FiS. Fåglar märkta med * ska beskrivas, helst på SOF's raritetsblankett.

Smådopping 2 ex Färjeläget, Småbåtshamnen, Oxelösund 8.12, 1 ex Hummelvik, Buskhyttan, Oxelösund 24.12, 1 ex Gamla Oxelösund, Oxelösund 26.12, 1 ex Ljungholmen, Fiskehamnen, Oxelösund 4.1-26.1, 1 ex Hummelvik, Buskhyttan, Oxelösund 11.1-13.1.

Vit stork 1 ex Kvegerö, Torsåker, Gnesta 13.12 samt 1 ex överflygande Tureholms slott, Gnesta samma dag. Anmärkningsvärda observationer som inrapporterats av icke-skådare.

Mindre sångsvan Drygt 30 ex från fyra lokaler under hösten samt 32 ex från sju lokaler under våren.

Tundrasädgås* 1 ex Tullgarns slott, Trosa 21.10, 2-4 ex Vingåkersslätten, Vingåker 17.3-19.3 samt 1 ex Skåraviken, Hallbosjön, Stigtomta 23.3.

Spetsbergsgås Inga fynd från hösten men ca 10 ex från 7 lokaler under våren.

Bläsgås Ca 150 ex från sex lokaler under hösten samt ca 60 ex 9 lokaler under våren.

Fjällgås 2 ex Kyrksjön, Flodafors, NO Katrineholm 25.3.

Grågås Under andra halvan av oktober räknades ca 13000 in på de lokaler som hyser största koncentrationerna.

Snögås 2 ex i Tullgarnsområdet, Trosa 2.10-21.10.

Snatteband Ett vinterfynd i form av 1 par i Ekeby våtmark, Eskilstuna 7.2.

Kricka Vinterfynd från fyra lokaler.

Stjärtand Ett vinterfynd i form av 1 hane i Trosaån, Trosa 7.1.

Vigg Största koncentrationen denna vinter uppstod O Hartsö, Studsvik, NO Nyköping 26.1 med minst 12000 ex som motionerades av fem havsörnar och for omkring som myggsvarmar.

Bergand Största koncentrationen med 500 ex i Strandstuvikenområdet i slutet av mars.

Alförrädare 1 hona Garkast, Hartsöarkipelagen, NO Nyköping 20.2.

Blå kärrhök Vinterfynd: 9 ex från 7 lokaler.

Stenfalk Ett vinterfynd, eller möjligen tidigt vårfynd, i form av 1 ex ÖB, Bergshammar, V Nyköping 11.2.

Jaktfalk* Rekordmånga fynd av denna i sörmland så sällsynta art. Mycket svårt att bedöma antalet individer men fynd har gjorts enligt följande: 1 juv sträckande Hävringe, Oxelösund 6.10, 1 juv Stångskär, Lacka, Studsvik 8.10, 1 juv Svanvikenområdet, V Nyköping 8-9.10, 1 juv i trakterna V och NV Nyköping 12.1-24.2 samt 2.3-31.3 och 1 juv Norra Mörkö, Södertälje 24.2-1.3. Det finns obekräftade uppgifter om tidsöverlapp mellan Nyköping och Mörkö den 24.2, annars skulle teoretiskt samtliga fynd kunna utgöra samma individ!

Pilgrimsfalk 9 oktober/novemberfynd.

Vattenrall Som vanligt övervintrande individer vid Brandholmen, Nyköping med som mest 5 ex i början av januari. Dessutom 1 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 10-13.1 samt 1 ex Kylvattenkanalerna Volvo, Eskilstuna 30.12.

Trana Ett sent fynd om 1 ex Bälinge, Tystberga, NO Nyköping 18.11.

Tofsvipa Ett sent fynd om 2 ex Eneby gård, Yngaren, Stigtomta 14.12.

Skärnäppa Högsta noteringen från perioden är 180 ex Garkast, Hartsöarkipelagen, NO Nyköping 17.3.

Dvärgbeckasin Ca 10 ex från oktober/november.

Enkelbeckasin Ett vinterfynd om 1 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 26.12.

Vitvingad trut* En trolig i Hummelvik, Buskhyttan, Oxelösund 16.2 samt en definitiv 2k i Nyköpings hamn 9-10.3. En efterlängtat repris vi väntat på i ca 150 år.

Vittrut Minst 5 olika unga individer i Nyköping/Oxelösund under vintern samt 1 2k Stenkvistafälten, S Eskilstuna 9-10.3. Fåglarna i kusttrakterna har kunnat skiljas åt tack vare noggranna beskrivningar och fotografier.

Tretåig mås 2 ex mellan Lacka och Enskär, NO Nyköping 19.2.

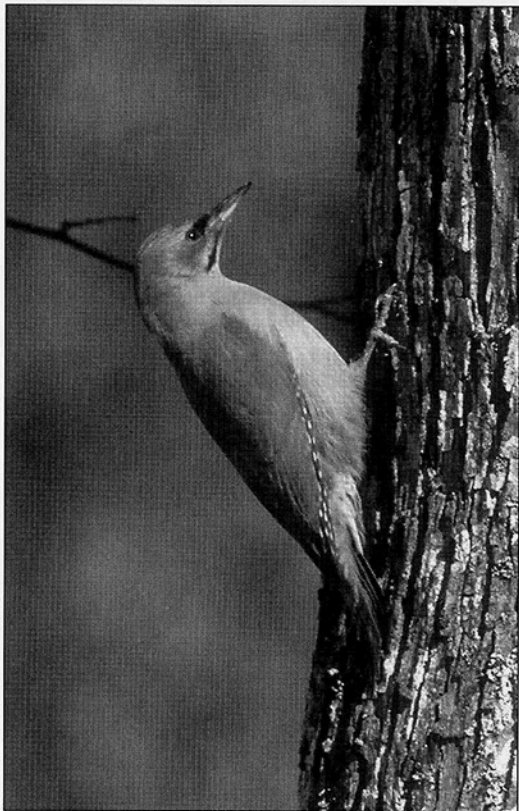
Tordmule 500 ex Grässkären, Oxelösund 17.3.

Alkekung 1 ex Enskär, NO Nyköping 12.1.

Ringduva Ovanligt många övervintrande i Oxelösund med som mest ca 30 ex under december.

Kungsfiskare Goda möjligheter att avnjuta denna juvel gångna säsongen med 13 höstfynd och 5 vinterfynd.

Härfågel 1 sträckande (!) förbi Marsäng, Oxelösund 14.10 samt 1 ex nära Haversjön, Björnlunda 30.10.

Gråspett. Foto: Leif Nyström

Gråspett 1 hane till och från vid matning Österby, Råby-Rekarne, V Eskilstuna 8.11-19.1. Dessutom 1 tillfällig hona på Risö, Nyköping 6.1.

Tretåig hackspett 1 hane Hartsö-Enskärs fstn, Nyköping 20.10, 1 hona Skiren/Kvicken, V Eskilstuna 15.12, 1 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 26.1 samt 1 hane Skiren/Kvicken, V Eskilstuna 3.2.

Berglärka 1 ex rastande Skåraviken, Hallosjön, Stigtomta 23.3.

Forsärla 1 sträckande Hartsö-Enskärs fstn, Nyköping 5.10.

Sädesärla Ett vinterfynd om 1 ex vid Ramdalens IP, Oxelösund 13.12.

Rödhake Ovanligt många vinterfynd om 6-7 ex från lika många platser.

Taigasångare* 1 ringmärkt på Hartsö-Enskärs fstn, Nyköping 21.10.

Brunsångare* 1 ringmärkt på Hartsö-Enskärs fstn, Nyköping 7.10 och senare sedd i fält fram till 21.10. Notera att en misstänkt brun-/vide-sångare hördes redan 1.10.

Gråsiska "cabaret" Endast höstfynd om ett femtiotal individer från 13 lokaler.

Snösiska 15 ex från 10 lokaler före årsskiftet samt 12 ex från 7 lokaler efter.

Bändelkorsnäbb 3 sträckande Marsäng, Oxelösund 6.10 samt 1 ex Ålbäck, SV Oxelösund 12.11.

Lodjur 1 ex sett på åkerlycka från E4:an nära Stavsjö, V Nyköping 1.2. Enligt boende i området hade man spårat detta djur sedan någon vecka.

Göran Andersson
Skötselansvarig för
Sörmlandssvararen

Vill du jobba på fågelstation?

Genom ideellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsöarpilagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer information kontakta Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa stationens T-shirts, dekaler och fågelholkar.

Rapportera dina obsar!

Ring Sörmlandsvararen för att få besked om senaste nytt i de Sörmländska markerna eller de lokala fågelföreningarnas exkursioner och möten. Svararen drivs av Regionala rapportkommittén (Rrk) som är en arbetsgrupp inom FSO. Rapporterar du till Sörmlandsvararen kommer dina obsar direkt till Rrk:s fågelrapport. Inkommande information om känsliga och hotade arter/häckningar behandlas konfidentiellt och registreras endast som ett underlag för fågelskyddsarbetet och utläses ej på svararen.

Skötselansvarig för Sörmlandsvararen är Göran Andersson (0157-13510). Kontakta Göran om du har frågor, sunpunkter eller vill göra felanmälan.

OBS! Rapportera dina obsar gör du på tel: 0157-10846

**RIKSINVENTERINGSART
FÖR 2002 ÄR SKRATTMÅS
GLÖM INTE RAPPORTERA!**

RAPPORTMOTTAGARE:
Rrk Sörmland, Håkan Lernefalk
Storgatan 16A, 641 45 Katrineholm
0150-511 34
hakan.lernefalk@swipnet.se

Wanted

